

સુધરેલી રીત મુજબ
 ડિક્ટેશન ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ તૈયાર કરેલી

ત્રીજો પાઠના અર્થ

(જેની અંદર અર્થ; ખવત્તાની સમજૂતી; પાઠના
 સવાલ તથા સાર; ભૂતે પાઠના સવાલ; પાઠવાર
 અધરા મળે; ને અધરા; ડિક્ટેશન.

રચનાર—મેસર્સ. સી. ડી. શાહ (પ્રેસ ૩૬૨૮)

રચનારનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

પ્રમિદ કર્તા—C. M. Shah.

પ્રમિદ કરનારનું ઠેકાણું—શાહપોર—સુરત.

આ પુસ્તક સને ૧૯૬૭ ના રૂપ મા એક મુજબ રજૂ કરાયું છે.

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપનારનું ઠેકાણું—શ્રી “શંકર” પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ.

ચોટાના પુલ ઉપર ટાંકી પાસે—સુરત.

સંવત ૧૯૮૪] કિંમત રૂ. ૦-૫-૦ [સને ૧૯૮૮

૨૩૮૮૮

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૮૮૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ગીત સોપડીના શર્દ

વિષય મ ૪૫૩ : ૮૪૩ : ૬ : ૨૧૫

મિસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. કુત.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

બાળપોથી=નાનાં છોક-

રાંને બણવાની ચોપડી

મૂળાક્ષર=સ્વર અને

વ્યંજન

આરાખડી=પદ

રમુજી=ગમત આપનારી

લાભ=ફાયદો

જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર

જ્ઞાન=સમજ; જ્ઞાન

જોગ=લાયક

હકીકત=વાત

સરસ=સારી; મનને

પસંદ પડે એવી

હિમંગથી=હોંસથી

ચિત્રો=ચિત્રામણુ; છબી

આનંદ=ખુશી

હોશિયારી=ખબરદારી

બાક્ય=એક અથવા વધારે

શબ્દો મળવાથી મનમાં

ધારેલો વિચાર જેથી

પુરો જણાવાય તે

વાર્તા=વાત

બોધ=શિક્ષામણુ

ખારીક=ઝીણી

મુકાબલો=સરખામણી

ભૂજોળ=પૃથ્વીનો ગોળો

અધિકારી=કુપરી

માહિતી=ખબર

રસીલી=ગમત ભરેલી

સંબંધી=વિષે; બાબત

સારી=રૂડી

નમુના=નકલ

નજર કરો=ધ્યાન આપો;

વિચારો

કામગીરી=રોજ વપરા-

શમાં આવતી

વર્ણન=વિગતવાર કહેવું

તે; બ્યાન

તોળવા=જોખવા; તોકવા

સોદો=માલ; ચીજ

છેતરાશો=ઠગારો

ઉતાવળે આંખા ન પાકે=

ધણી ઝડપ કરવાથી

કામ થાય નહિ.

ધ્યાન=ચિત્ત; મન

ખાતરી=ભરોસો

ચોપડીઉં=કપલકીઉં;

સમજ વગરનું

જુની ચોપડી=પાછલી

ચોપડી; બીજી; પહેલી,

બાળપોથી

સાર-(૧) બણવામાં

ઉતાવળ કરવી નહિ.

(૨) જે વાત વાંચવામાં

આવે તે ખરી છે કે

ખોટી તેની જાતે

માહિતી મેળવવી.

પાઠ ૨. ભાગ ૧.

લિપિ=ભાષા

સિવાય=વગર

બ્રાહ્મણી=બાળબોધ

જુના=પહેલાંના

પડિતો=વિદ્વાન; ધણું

બણેલા

માથું=કપલો ભાગ

અંક=આંકડા

અનુસ્વાર=ટપકું
 વિસર્ગ=કંઠક હકારનો
 ઉચ્ચાર મામ એવું
 ચિહ્ન; અક્ષરની જોડે
 એ ટપકાં મૂકવાં તે
 પ્રમાણે=મુજબ
 પાઠ ૨. ભાગ ૨.
 નીપજે=ચાય
 લઘીઓ=સારા અક્ષરનો
 લખનાર
 લપટાવું=ફસાઇ પડવું
 લાલચ=લોભ
 નર્ચા=રોગ વગરના
 જાતે=પોતે
 અદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ
 હિંદોગી=મહેનત
 એન=સુખ; નિરાંત
 ઠાક=ડોળ; ભપકો
 ફકકડ=સહેલાણી; છેલ
 ખાલી=નકામો; ફેકટ
 અનુકૃતું=અધટું
 અસલ=અગાડ
 [વધાબ્યાસ=ભણવું તે

ઝાઝો=ધણો
 મેળવી=સરખાવી
 પાઠ ૩.
 ટટું=નાનો ઘોડો
 ખમર=હાટ; ચૌકું
 દોરે=લગામ પકડીને
 આગળ ચાલે
 છતે=છે
 હડહડતો=પુરેપુરો
 કળિયુગ=ખરાબ વખત
 દૂર=છેટે
 બૂમ=હાંક
 બુદ્ધિ=અકકલ
 ફરી ગઈ=જતી રહી
 રાજના કુંવર જેવા=
 કોમળ
 ખરે બપોરે=મધ્યાને
 હિંડાડે=ચલાવે
 ખર્ચુપાન=ધરડો; વૃદ્ધ
 શરમાઈ=લજવાઇ
 જોસબંધ=જોરથી
 શ્રાવક=જૈન ધર્મ માનનાર
 સંધ=જાત્રાગુઓનું ટોળું

ધાતકી=દયા વગરનો;
 નિર્દય.
 ભાર=વજન; ખોળો
 વીખરાઇ જશે=અછવાઇ
 જશે
 ખભે=ખાંધે
 વખતસર=ખરાબ વખતે
 પૂલ=નદી કે ખાડીપરથી
 જવા આવવાને માટે
 ખાંધેલો રસ્તો
 તોફાન=મસ્તી
 શીકે મોઢે=વીણે મોઢે;
 દીલગીર ચહેરે
 પસ્તાયા=દીલગીર થયા
 સલાહ=વિચાર
 દશા=હાલ; હાલત; દશા
 સાર=આપ બુદ્ધિએ
 જયજયકાર, પરબુદ્ધિએ
 પ્રલયકાર. માટે આપણી
 પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે
 ચાલવું; પણ આપણી
 બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે છે
 કે નહિ તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪.

ધણીધણિઆણી=ત્રી
 પુરુષ; વરવહુ
 ઇશ્વરની ભક્તિ=ઇશ્વરનું
 ભજન
 ગાળતાં=ગુમાવતાં;
 કાઢતાં
 નરસિંહ ચૈદશ=વૈશાખ
 સદ ચૈદશ
 રૂપ=દેખાવ; શોભા;
 ખુબસુરતી
 બંડાર=ખખનો
 વાણીથી=બોલથી
 પેદા=ઉત્પન્ન
 ગુજરી ગયા=મરી ગયા
 ઉછેરવાનું=મોટા કરવાનું
 મા પર આવી પડ્યું=
 માને માથે પડ્યું
 સ્વભાવ=ખાસીયત
 સલાહ=વિચાર
 મદદ=આસરે; આધાર
 અસર=સાગણી
 પરગળુ=પારકાપર ઉપ-
 કાર કરનાર

નીવડયો=નીકળ્યો
 અબ્યાસ=મહાવરો;
 મંડા રહેવું તે
 શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરુ
 માનીતો=બહાલો; પ્યારો
 નાની મોટી=સહેલી
 બાબત=વિષય [અધરી
 ઇચ્છે=ચાહે
 માડું=ખોટું
 સાંઠ=આખલો; ગાંધો
 પછાડી=પાડી; અઢાળી
 ધાર=રેલો
 ખડખડ હસવા લાગ્યા=
 મશ્કરી કરવા લાગ્યા
 અંતઃકરણ=મન; દીલ
 એકદમ=એચીંતી
 ફેટા=માથે બાંધવાનું
 લુગડું
 પોટો=લુગડાનો ચીરો
 ધા=જખમ
 વખાણુ=સારું કહેવું તે
 જીવતો ઘેર આવત નહિ=
 મરી જતે
 ખસ્યો નહિ=ગયો નહિ

વૈદ=દેશી દાકતર
 શુદ્ધિ=માન
 પરગળુપણું=પરેપકાર;
 પારકાનું બહુ કરવાનો
 ગુણ
 આશ્ચર્ય=નવાઈ
 પાઠ ૫.
 ઉમર=વરસ
 ગુજરાન=ભરણુપોષણ
 પ્રીતિ=હેત; પ્યાર
 દયાથી ઉભરાઈ આંબ્યું=
 બણીજ દયા આવી
 ખાડા પડ્યા=ખેસી ગયું;
 કુવા પડ્યા
 જીવ આબ્યો=શુદ્ધિ આવી
 આશિષ=દુવા; આશિર્વાદ
 ખૂંચેલો=પેસી ગએલો
 કાઠે=કિનારે
 ડૂબતો=જૂડતો
 ઉધો=અવજો
 ટંગાવી=સટકાવી
 પાડ=ઉપકાર
 ઇનામ=ભેટ; બક્ષીસ
 યોગ્ય=ખોટી ચવાચ

ધાડું=ગીચ
 જંગલી=ફાડી ખાનાર
 મેઠા=દાખલ થયો
 કૃપાથી=મહેરયાનીથી
 ધન=દુઃખ
 આધર્મ=દોસ્તદાર
 સહીસલામત=સુખેથી;
 જોખમકે અડચણ વગર
 વિવાહ=લગ્ન
 સામેલ=દાખલ
 આર=આપણે દરેક
 માણસના ઉપર ઉપકાર
 કરતાં રહેવું જોઈ ધન્ય
 આપણા ઉપર ખુશી થશે
 અને આપણું ભલું થશે.
 પાઠ ૬.
 અદલ=વ્યાજથી
 ધનસાફ=ન્યાય
 પૈસાદાર=પૈસાવાળો
 ગામઠી=મહેતાજીની
 વળગ્યો=લાગ્યો
 નસીબદાર=નસીબવાન;
 આગ્યજ્ઞાણી
 બંધામાં=રોજગારમાં

ફાવતો ગયો=વધતો ગયો
 ધન=પૈસો; દોલત
 કીમતી=ધણી કિંમતનો
 ધરેણું=દાગીના
 ધડાવ્યાં=કરાવ્યાં
 દોલત=પુંજી
 ખરીદા=વેચાતા લીધા
 આખર=કીર્તિ
 મરણ પયારી પર પડયા=મરવા પડયા
 મરણ=મોત
 મિલકત=પુંજી; દોલત
 ભાગ=હિસ્સો; વહેંચણું
 વર્તાયું=ચાલીયું
 ત્રીજોભાગ=ત્રણ ભાગ-
 માંનો એક ભાગ
 નવમો ભાગ=નવ ભાગ-
 માંનો એક ભાગ
 કમુલાત=વચન; મોઢાનો
 ખોલ
 દહાડોપાણી=મરણ
 પાછળનો ખરચ
 તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
 દિવાન=પ્રધાન; વજીર

ઉમેર્યો=વધાર્યો
 ખખર=ખણ; માલમ
 વાહવાહ=વખણ
 પાઠ ૭.-
 પોળ=શેરી
 લખોટે=મંજી
 સુશોભિત=દેખાવડા
 અટકાવ્યો=રોક્યો
 નજવી=નકામી; માલ
 વગરની
 ટેવ=આદત
 પાપી=દુષ્ટ
 સળ=શિક્ષા
 આસપાસ=આજુબાજુ
 આકાશ=ગગન
 અંતર=મન
 આભાસ=અજવાળું; તેજ
 ચાસ=ખેતરમાં હળે કરીને
 પાડેલા આડા ઉભા લીટા
 પાસ=પાસે; નજીક
 વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
 ધણી; પરમેશ્વર.
 વાસ=મુકામ; રહેઠાણ

ભોંયરે=ભોંયરામાં	કણી=રજકણ; ઝીણામાં	ઠાણું=અમથું; ખાલી
ધડીએ=કરીએ; રચીએ	ઝીણો ભાગ	ઠામ=ઠેકાણું
ધાટ=વિચાર	કામ=માટે	સાર-પરમેશ્વર બધેજ
જગતનો તાત=દુનિયાનો	જગકર્તા=દુનિયા બના-	ઠેકાણું છે માટે આપણે
આપ; પરમેશ્વર	વનાર; પરમેશ્વર	ખોટાં કામ કામ કરતાં ખીલું.
ખોળીએ=શોધીએ	વિના=વગર	ખોટા કામ કરતાં નહિ.

સમજાવતી—આપણી આજીવ્યાજીવે, ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે; ઘાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૨) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નકારા (કોઈનું ભુંડું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કોઈ પણ જગા શોધીએ તો પરમેશ્વર વગરની કોઈપણ જગા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે બધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮.

વિશ્વસ્વામી=દુનિયાનો	પાળનાર=પોષણ કરનાર	વાંક=ચુનો; તકસીર
ધણી; ધશ્વિર *	સદા=હંમેશાં; દરરોજ	મતિ=બુદ્ધિ; અઠકલ
શીશ=માથું	ઉપકારો=પાડ; આભાર	છેક=ધણીજ
નામી=નમાવી	રાંક=ગરીબ	દીલ=મન; અંતર
શીશનામી=માથું નમાવી;	અજ્ઞાન=સમજણ વગ-	ધારો=આણો; લાવો;
પગે લાગી	રનો; અણુસમજી	કુટુંબીજનો=સગાંવહાલાં
આપદા=દુઃખ	પ્રાણી=જીવ	સારાં=નીરોગી; તંદુરસ્ત
ઉગારો=અચાવો	તુંથી=તારાથી	શક્તિ=બળ
દીનાનાય=ગરીબોનો	અજાણી=જાણ્યા વગરની	ઘાસ=સેવક; ચાકર
ધણી; પરમેશ્વર [મદદ	ન અજાણી=અજાણી	નિવારો=દૂર કરો; મટાડો;
આધાર=આસરો; ટેકો;	નથી; જાણીતી છે	ટાળો
	ક્ષમા=માફી	સ્તુતિ=વખાણ

સમજાવતી—અરે ! દેવના દેવ ! જગતના ધણી-પરમેશ્વર હું તમને ખગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત તારોજ આસરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર તમે બધાનું પોષણ કરનારા છો; અને હંમેશાં બધાનું દુઃખ મટાડનારા છો; તમે મારા પર કરોડો ઉપકારો કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું. મારી કાંઈ પણ વાત તમારાથી અજણી નથી (મતલબ કે બધીજ તું જાણે છેજ) હે દયાળુ મારો ગુનો માફ કરો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૩) અમે નાનાં છોકરાઓ હાથ જોડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી બુદ્ધિ ધણીજ ઓછી છે. માટે મહેરબાની કરીને અમારી માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સગાંવહાલાં છે તે બધાં સરીરે સુખી (તંદુરસ્ત) અને જીવરાં રહીએ. તમે અમને હંમેશાં સારા વિચારો આપજો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૫) મેં તમારી જરા પણ ભક્તિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (ભજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી. તોપણ દયા લાવીને (મહેરબાની કરી) સેવકના દુઃખ મટાડો. હે ગરીબોના બેલી-પરમેશ્વર મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૬)

પાઠ ૯.

દર=નાનાં પ્રાણી પોતાને
રહેવા માટે બોંયમાં
જે બાકાં પાડે છે તે
છાંયે=છાંયડે

પંજમાં=દાવમાં; સપટામાં ગુનો=વાંક

સપડાયલો=પકડાયલો;

ઝડાયલો

કાલાવાલા=કરગરીને કહેવું

તે; આજીજી

આકત=આપદા; દુઃખ

સેવક=ચાકર; દાસ

જીવતદાન=કોઈનો જીવ

બચાવવો તે

હસીને=મશ્કરી કરીને
 મગફરી=શેખી; પતરાળ
 મર્વ=મગફરી; અહંકાર
 વન=જંગલ
 જાન=સમજ; અકકલ
 જળ=ફાંદો
 ફાંદાં=ખોટી મહેનત
 છુટાચું=નીકળાચું
 અકળાયો=ગભરાયો
 સાદુ=અદ્વેષો
 વાળવાનો=આપવાનો
 મહારાજ=મોટા રાજા
 બજાવશે=કરશે
 છુટો થયો=નીકળ્યો
 અત્યારે=હાલ; હમણા
 સાંભરતી=પાદ આવતી
 હસતો હતો=મજાક
 કરતો હતો
 તરણા સરખું=તણખલાં
 જેવું; નકામું; નજીવું
 બેવડો=બમણો
 સાર=ગર્વ કરવો નહિ
 પાઠ ૧૦.
 પરચુરણ=ગુદી ગુદી
 જાતના

ફરી=વેચવા ફરવું તે
 ફરીકરી=ફરીને છુટક વેચી
 ગુજરાન=ગુજરા
 ધરાક=સોદો લેનાર
 ખોટી=ગેરવાજબી
 કિંમત=ભાવ
 છેતરતો=ઠગતો
 શાખ=આખર; બરોસો
 ઠરાવ્યા=નકકી કીધા
 સામાન=વસ્તુ; ચીજ
 પ્રમાણિક=વહેવારમાં
 સાચો
 પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
 રીતે ચાલતો
 મોહનમાળા=ટોકમાં પહે-
 રવાની સોનાની માળા
 જડી=મળી
 પોલીસ=રૈયતનું રક્ષણ
 કરનાર માણસ
 ચાણું=ચોકી
 પોલીસ ચાણાનો અમલ-
 દાર=નાયક
 ફરજ=જરૂર; અગત્ય
 વાણી=મોલ; શબ્દ

માફક=પેટે
 કમાયો=પેદા કીધું
 દુકાન=માલ વેચવાનું
 ઠેકાણું.
 કર કર્યો=કરવા માંડ્યો
 ભાવ=કિંમત; મૂલ્ય
 કાશી=ગંગા નદી પર
 શહેર છે; બનારસ
 આગ્રહ=કાલાવાલા; તાણુ
 કોલેરા=ઝડો ને ઉલટી
 થાય તે રોગ
 લાગુ પડવાથી=થવાથી
 મહા મુશ્કેલી=ઘણી
 મુશ્કીલ
 વિધવા=જેનો ઘણી મરી
 ગયો હોય તે સ્ત્રી
 ધન્ય=શાગ્રાશ
 સાર=કોઇનું પણ હરા-
 મનું લેવાની કદી
 ઇચ્છા રાખતી નહિ.
 જો આપણે કોઇનું
 હરામનું લઇએ તો
 તેની સાથે આપણી
 પાસે હોય તેપણુ જમા

પાઠ ૧૧.

ખેડી ખાવાને=ખેતી કર-
વાને

પુરંગ=જેલ; કેદખાનું

છંદ=નકારી ટેવ

ખપ્તો=ચોકસી; તજવીજ
લાગ=દાવ

ધનવાન=પૈસદાર; શ્રીમંત

વિકટ=બિહામણું

રાહ=વાટ

ચોકીદારો=ચોકી કરનાર

દ્રવ્ય=નાણું

હુંટી=ખુચવી

પાળ=કોરણુ

તાલેવંત=પૈસાદાર

મિહાષ=ગણ્યું ખાવાનું;

બરશી, પૈડા વગેરે

સુખે=નિરાંતે

નસીબ=ભાગ્ય

કંદોષ=સુખડીઓ

ભેળ્યું=ભેળવ્યું

તાકયું=ધાર્યું; ઇચ્છ્યું

મડદાં=મુડદાં; મરી

ગએલાં પ્રાણીઓ

ગીધ=ફાડી ખાનારં

મોટું પક્ષી

મગર=ગણેડીથી પચીસ

ગણું મોટું પ્રાણીમાં

રહેનારં પ્રાણી

વાવે=રોપે

લણે=મે

પામે=મળે

સાર--“વાવે તેવું લણે

ને કરે તેવું પામે.”

“ખાડો ખોદે તેજ પડે.”

પાઠ ૧૨.

વર્તણુક=રીતમાત

સહન થઈ શકયું નહિ=

ખમાયું નહિ

ફાસલાવી=ખોટું સમજાવી

જીલમ=જખરાઈ

રચતી=ગમતી

નીચ=પાપી

કંઈ ખાકી રાખતો નથી=

ધણુંજ કરે છે

ગંધર્વ=ગવૈયાની ઝેક

જાત; સ્વર્ગમાં ગાનારા

અપકાર=અવચુલ; ભુકું

કરવું તે

ગળગળા=છાતી ભરાઈ

આવેથી નરમ થએલા

આફતો=અડચણો

ગુસ્સે થતા=ક્રોધ કરતા

સાર--ક્રોધ આપણું

ભુકું કરે તોપણ

આપણે તેનું ભણુંજ

કરવું તેથી ઇશ્વર આ-

પણા ઉપર રાજ થશે

પાઠ ૧૩.

ન્યાયાધીશ=ઈ-સાફ કર-

નાર

અદલ=ખરો; વાજખી

રાજકાજ=રાજકારભાર

કચેરી=દરબાર

ચર્ચા=વાતો; વિચાર

સાક્ષી=વાત જાણનાર

અચરત=નવાઈ

હક=માલીકી; દાવો

ગળેપડું=ખોટો હક કરનાર

સાર-હરામનું લેવાની

ટેવ રાખવી નહિ.

પાઠ ૧૪.

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કપ્પીલા-
વાળો સારી સ્થિતિનો
માણસ
કકડીને=ઘણીજ; સખત
નિસાસો=દુઃખ કે દીલ-
ગીરીને લીધે શ્વાસ
નાખવો તે
અમાગીઓ=કમનસીબ;
અકર્મા
કરમાર્ધ ગયું=સીકું પડી
ગયું; ઉતરી ગયું.
ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો
ટેકો=આધાર; આસરો
કાયમ=હ મેશાં
કદાપિ=કોઈવાર; કદાચ
તંગી=તંગાસ; ભીડ
મટી=દૂર થઈ; ટળી
સાર=આપણી બધી
ઘિંદ્રિયો સાજી છે માટે
ધંશ્વરનો પાડ માનવો
અને એ ઘિંદ્રિયોનો
સારો ઉપયોગ કરવો

પાઠ ૧૫.

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ
મસ્કરી=મજાક
નોતરું=જમવાનું કહેણ
રંગીત=રંગેલો
સુશોભિત=દેખાવડા
છાછરો=જરાક ઉડો ને
પહોળો
થાળ=મોટી થાળી
ચપચપ=ઝપઝપ
ખામી=ખાંપણ; ખોડ
ભાવ=હેત; ખ્યાર
ભોળા=પાપ વગરના
આગ્રહ=કાલાવાલા
માન્યા વગર=કમુલ કર્યા
વગર
ખાતર=ખરદાસ
સાદું=જદ્દો
મેં મલકાવી=મેં હસતું
રાખી
સ્વાદે=લહેજતથી
શરમાયું=લજવાયું
સાર=કોઈની મસ્કરી
કરવી નહિ, જો આપણે

કોઈની મસ્કરી કરીએ
તો તે આપણી કરે.

પાઠ ૧૬.

સત્ય=સાચું
સતનું=સાચાનું
ચિંતન કરવું=વિચાર
કરવો.
સત=સાચું
વાક્ય=શબ્દ; વચન
ઉચરવું=મોલવું
અસત્ય=ખોટું
જશથી=આખરથી
ઝળકીત=પંકાએલા;
વખણાયેલા
જગે=દુનિયામાં
ખીજ=ખી
વૃક્ષ=ઝાડ
વિશાળ=મોટું
ગુણકારી=ફાયદાકારી
ફળ=પરિણામ; ફાયદો
આશ્રય=આશરો
છાંયતળે=શીળામાં
પરિતાપ=દુઃખ

વસે=રહે	દીપશે=પ્રકાશશે	સ્વર્ગ=દેવોનું રહેઠાણ
પ્રગટે=ફેલાય	આંત્ય=નુકસાન	રીઝો=ખુશી થાઓ
છળ=હુચ્ચો	કલેશ=દુઃખ	સાર=સત્ય બોલવાથી
દુષ્ટમતિ=નઠારી ખુદ્દિ	અનેક=ધણાં	લાભ થાય છે; અને
ભય=ખીક; ભો	હરે=હૂર કરે; મટાડે	પરમેશ્વર ખુશ થાય છે.
હટે=નાશ પામે; ભય	સમું=સરખું; બરાબર	જીકામાં જીકો માણસ
જોગ=અનાવ; કારણ	અન્ય=ખીજી	પણ એક દિવસમાં
ધુપાઈ જશે=ઢંકાઈ જશે;	ખરે=નકકી	જીકા કરતાં સાચું
જાહેરમાં આવશે નહિ	અતિ=ધણો; બહુ	વધારે બોલે છે, એ
છેવટ=આખર	વિશ્વપતિ=દુનિયાનો	ઉપરથી ઇશ્વરને સા-
ઉભસ=પ્રકાશ	ધણી; પરમેશ્વર	ચુંજ ગમે છે એમ
ફરીને=ખીજીવાર	રીઝશે=ખુશી થશે	સાખીત થાય છે.

સમજૂતી—મનમાં સાચાનો વિચાર કરવો, અને નકકી સાચું વચન બોલવું. કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આખરથી પંકાયલા રહેવું. (૧) સત્યના ખીજથી સત્યનું મોટું ઝાડ થશે; અને તેના લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી ઝાડની નીચે માણસો આસરો લેશે. તેથી તેમના દુઃખો જતાં રહેશે અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે, માટે ખોટું કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે. સત્યરૂપી સુરજનું તેજ બાણું ફેલાય છે, તેથી કપટ અને નઠારી ખુદ્દિ (સત્યથી) ખીકથી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) જેમ સુરજ કદી વાદળાંથી ઢંકાઈ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી ખુલ્લો થઈ પ્રકાશે છે તેમ કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઢંકાઈ જશે. (જાહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે

સત્યનોજ પ્રકાશ થશે. મતલબ કે સત્ય ઉઘાડું પડશે. (૪) સાચને કદાપિ નુકસાન નથી. (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો નાશ પણ નથી. માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી. સત્ય ધણું દુઃખ નકડી ટાળે છે, સત્યના જેવું જોર નકડી બીજું નથી. (૫) સાચામાં હંમેશાં ખરું સુખ રહેલું છે. સત્યથી પરમેશ્વર ધણા ખુશ થશે. સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી. માટે સત્યથી જીતીને હંમેશાં સ્વર્ગમાં ખુશ રહો. (૬)

પાઠ ૧૭.

રિવાજ=ધારો; નિયમ
વર્તમાનપત્ર=છાપું;
ચાલતા વખતની હકી-
કતનો છાપેલો કાગળ
ખાંકડો=પીકવાળી પાટલી
તંબુ=લુગડાનું ઉપાડી
લેવાય એવું ધર
સપાટ=ઉંચીનીચી નહિ તે
બરવાડ=ઘેટાં ચારનાર
પાકાં=છો ઈંટના
મીલનસાર=મળતાવડા
પરોણાચાકરી=પરોણાગત
બારી=બોજરૂપ
પૂજે છે=સેવા કરે છે
સાર=જરૂર વગરની

ચીજો પાછળ ખર્ચ ન
કરવો અને તેનો ઉપ-
યોગ પરોપકારમાં કરવો

પાઠ ૧૮.

મોહરમ=જે મહીનામાં
તાબુત નીકળે છે તે
મહીનો
તાબુત=તાજીઆ
ફાંકડો=ફકકડ
વેશ=દેખાવ
વરખ=ધાતુના છેક
પાતળા પતરાં
તારીફ=વખાણ
મરણતોલ=મરી ગયો
હોય એવો
સ્થિતિ=હાલત; દશા

રડાડોળ=ધણું રડવું
કકળવું તે
એકાએક=એકદમ
અચબો=નવાઈ
દશા=સ્થિતિ; હાલત
ધ્યાનમાં=સમજણમાં
ઉપચાર=સારવાર; ઉપાય
સારવાર=ચાકરી; બરદાસ્ત
પ્રસંગ=વખત; બનાવ
પરિણામ=ફળ; છેવટ
છિદ્રો=કાણાં
વાટે=રસ્તે
ઢીલ=ચાર
મંદવાડ=રોગ; બિમારી
અકસ્માત=અણુધાર્યો
એકાએક બનાવ
વિધાય થયા=મયા

પાઠ ૧૯.

ભાઈભાંડુ=ભાઈએન

ઉપજ=પેદાશ

ધરખરચ=રોટલા ખરચ

દુકાળ=મોંઘવારી; અના-

જ પાણી મોંઘા મળે

એવો વખત

પાક=ફાલ

કરકસર=ખપ જેટલું

વાપરવું તે

ચર=કડાવાળો દેગડો

સોનામહોર=સોનાના

સિકકા

ઉતરે=ઓછો આવે

અધાટ=ધણીપણાના હક

સાથે; તમામ હક સાથે

ચુકાદા=ફેંસલા

નિર્ણય=ફેંસલો; ચુકાદો

પાક=પેદાશ

સાર—પ્રમાણિકપણે

ચલાવાથી ઇશ્વર ખુશી

આપ છે માટે પ્રમાણિ-

કપણે ચાલવું

પાઠ ૨૦.

દિલ્હી=જમના નદીના

કાંઠાપર શહેર છે.

પ્રખ્યાત=ખણીતા

પરાક્રમી=મહાદુર; શૂરા

શોખીન=કોઈપણ ખાખ-

તમાં આનંદ લેનાર

આસરો=મદદ

મોં ઉતરી ગયા=ઝંખ-

વાઇ ગયા

ખજનચી=ખજનનાનો

ઉપરી; તીજેરીનો ઉપરી

ફટકા=સપાટા; નેતર કે

ચાખુકના ઝપાટા

નિશ્ચય=ઠરાવ

ભાગીદાર=ભાગીઓ

ખુદાવંદ=મોટો માલીક

(મોટા દરજ્જા વાળાને

માટે બોલાય છે)

શરત=કબુલાત

હજુરમાં=રૂબરૂમાં

લાંચીઆ=લાંચ લેનાર

માનીતો=વહાલો

સાર—હકથી વધારે

લેવાની ઇચ્છા રાખવી

નહિ.

પાઠ ૨૧.

તોફાની=મસ્તીખોર

કાયર=હેરાન

આંકી=દામ દધ નિશાની

કરી

ફાટયો=જખરો થયો

માતેલો=ખાધ પી જખરો

થએલો

જખરો=ખેરાવર

હાથ ચલાવવો=મારવું

ઘટતો=લાયક

પક્ક=જરાવાર

કચરી=ચગદી

યુક્તિ=તદખીર; કળા

નસકોરાં=નાકનાં બે કાણું

તોખાતોખા=કાયર કાયર

પુલાઇ ગયો=મગર થયો

અહો=અરે

શબ્દ=બોલ; વચન

અભિમાની=અહંકારી

ઉતાર=કાદું
 સપડાયો=ફસાયો
 હલકા મનનો=નીચ
 નમ્ર=ગરીબ
 માઠાં=ખરાબ
 હલકો=તુચ્છ
 સાર=કદી અહંકાર
 કરવો નહિ. અહંકારી
 માણસો ધારે કે મારા
 જેવો કોઈ નથી પણ શેરને
 માથે સવાશેર હોયજ.
 પાઠ ૨૨.
 સ્થાપન=મંડાણ; શરૂઆત
 સવડ=સગવડ; સોઈ
 મોઠવણુ=મંદોષસ્ત
 ખેપીઓ=કાસદ
 લાભ=ફાયદો
 સહજ=સહેલાઈથી
 માનવાચક=માનનો અર્થ
 બતાવનાર
 તીર્થરૂપ=તીર્થ જેવા
 પવિત્ર; (એ શબ્દ વડી-
 લના નામની પહેલાં
 વપરાય છે.)

ચિરંજીવી=લાંબી મુદત
 જીવનાર (આ શબ્દ
 છોકરાના નામની પહે-
 લાં વડીલ વાપરે છે)
 રાજમાન=જેને રાજ
 તરફથી માન મળતું
 હોય તે
 રાજેશ્રી=જેને રાજ તર-
 ફથી પૈસા મળતા
 હોય તે
 સૌભાગ્યવતી=પરણેલી
 સ્ત્રી કે જેનો ધણી
 જીવતો હોય તે સ્ત્રી
 ગંગાસ્વરૂપ=એ શબ્દ
 વિધવા સ્ત્રીના નામની
 પહેલાં વપરાય છે.
 નામકામ=નામ ને ઠેકાણું
 કમવાર=એક પછી એક
 સરનામું=નામ ને ઠેકાણું
 ધ્યાનમાં=સ્મરણમાં
 પતો=ઠેકાણું
 પાઠ ૨૩.
 સુલતાન=મુસલમાન
 પાદશાહ

શિકાર=જનાવરોને તા-
 કીને ગોળી મારવી તે
 અહેસાન=પાડ
 માતું છું=ગણું છું
 ખોરાક=ખાવાનું
 હાજર કર=રજુ કર
 ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું
 વાસણ
 ભાવથી=હૃંસથી
 શાંત=ઠંડો
 વિનંતી=નમનતાથી.
 કહેવું તે
 જાગીર=મનામી જમીન;
 સરકાર તરફથી મળેલું
 ગામ કે જમીન
 ઉમરાવ=અમીર
 સાન=અડકલ; સમજ
 સંબંધમાં=વિષે
 અંદેશો=શક; વહેમ
 મતે=પોતે
 ઝવેરખાનાનો=કીમતી
 રત્નોનો
 ઉપરી=અધિકારી
 ઇલાજ=ઉપાય

મંજેરવા=ખોટું સમ-
ગવવા

સંતાઈ=હુપાઈ

ભિખારી=ભીખ માગનાર

સ્થિતિ=હાલત

ભેટયો=છાતી સાથે દાબ્યો

પ્રધાન=વજીર

ધર્ષાખોર=અદેખા; ભેરીલા

દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ

બહાર કાઢી મૂકવું તે

સાર=માણસની ચઢતી

પડતી જીભ વડેજ થાય

છે. જો આપણે નમનતાઈ

વાપરીએ તો સામાનો

ખાર મેળવીએ, માટે

ધર્ષા છોડી નમ્ર સ્વભાવ

રાખવો કે જેથી ઉમરા-

વોના જેવા હાલ થાયનહિ

પાઠ ૨૪.

પંચ=પાંચ કે વધારેનું

ટોળું

વાદવિવાદ=તકરાર

તુર્ત=તરત

દરબાર=કચેરી

નાર=માદા

ગણુના=ગણુતરી; કદર

વલવલે=ટળવળે

પય=દૂધ

વફાદાર=વિશ્વાસુ

ધાન=અનાજ; ખાવાનું

નીમક=અનાજ

હલાલ કરું છું=મદ્દો

વાળી આપું છું

માન=આમર

સેવા=આકરી

માનવી=માણસ

ભાર=ખોજો; વજન

મણુબંધી=ભારે; મણુના

માપથી

ખોજો=વજન; ભાર

ખીન=વગર; વિના

તન=શરીર

તનતોડીને=ધણું બેતર

કરીને

હાર=પરાજય; હારવું તે

માલીક=ધણી

રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરું

પીઠ=વાંસો; ખરડો

દરકાર=પરવા

માર્ગ કાપવા=રસ્તો

ઓછો કરવા; અંતર

ઓછું કરવા

સફર=લાંબી મુસાફરી

મુજ=મારો

જળકાળે=પાણી માટે

જીવ લીએ=મારી નાખે

કૂર=ધાતકી; દયા વગરનો

અંબાડી=હાથી પર

માંડવાની બેઠક

કેરો=નો

દીપે=શોભે; સારો દેખાય

શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ

પશુ=ચોપગાં જનવર

સરદાર=ઉપરી

ન્યાય=મનસાફ

નિર્દોષી=વાંક વગરનો;

નિરપરાધી

તલ=જરા જેટલો; થોડો

ત્રાસ=ખીક; ભય

તોય=તોપણ

તલપે છે=તાકે છે; ખરે છે

માંસ=ગોસ

કસાઈ=ચડાળ	ગજ=હાથી	કાપે=ગુસ્સે થાય; રીસે
કર=હાથ	આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ	બરાય
કાર બનું=કપાઈ બાઉ	અથડાય=અફળાય	કીરતાર=પરમેશ્વર; બ-
કુલ્લ=બધો; તમામ	આશા પર અથડાય=	નાવનાર
બોબ=બોબો	ભરોસાપર રહે	સાર=પાળેલા જનાવરો
બ્યાપાર=વેપાર	ખલક=જગત; આલમ;	પાસે ગળ ઉપરાંત
ધડી=થોડો વખત	દુનિયા	કામ કરાવવું નહિ,
કરાર=આરામ	હંડે=શિક્ષા કરે	અને પેટપુર ખાનાનું
ખર=ગધેડો	પીડતાં=દુઃખ દેતાં	આપવું.

સમજુતી—ચોપગાં જનવરોમાં એક વાંધો પડ્યો તેથી તેઓએ પોતે સામસામી સલાહ જવાબ કરવા માટે તરત કચેરી ભરી (બેગાં થયાં) અને ત્યાં નર અને માદાં બેઠાં. ગાય—હું ગરીબડી ગાય મારા ગુણોની કદર કોણુ કરે છે ! મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાહરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો ખીજાં ખાય છે. તોપણ જુલમનો પાર ક્યાં છે ? (ટક) (૧) કુતરો—હું વિશ્વાસુ વહાલું ડ્રાણી ધણીનું અન્ન ખાઈને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા અનાજનો બદલો વાળી આપું છું, અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું. (ટક) (૨) ગધેડો—બેવકુફ (અકકલ વગરના) માણુસ મને હસે છે, પણ સંમજતા નથી કે ભાર કોણુ ઉપાડે છે ? ભારે વજન લાદે (પીડપર ભરે) તોપણુ વગર તકરારે હું ચાલું છું. પણ કહો કે માણુસો મારો ગુણુ ક્યાં જણે છે ? (ટક) (૩) ઘેડો—હું શરીરે દુઃખ વેઠીને ચાકરી કરું છું અને કદાપિ હાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં; ધણીને પીડપર બેસાડીને મુસાફરી કરું છું તોપણુ કહો કે કોણુ મારી કાળજી રાખે છે ? (ટક) (૪) ઊંટ—મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાનો હું ધણી લાંબી મુસાફરી કરું છું,

તોપણ કોઈ ધાતકી મુસાફર પાણીને માટે મને મારી નાખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને જીટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરેલું હોય છે) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરું છું. (ટક) (૫) હાથી—રાજની અંબાડીનો આધાર મારાપર છે (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શોભે છે.) મારા પગલાંથી સ્વારી સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શોભે છે. વળી પશુ-ઓમાં હું મોટો સરદાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું.) (ટક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી, તોપણ માણસ મારું માંસ ખાવાને તલપી રહે છે, તેથી હું ચંકાળના હાથે કપાઈ મરું છું. કહો મને ખીન ગુનેગારને ઇન્સાફ ક્યાં મળે છે? (મતલબ કે મળતો નથી) (ટક) (૭) બળદ—મારા જોરથી ખેડુત હળ-જમીન ખેડે છે, મારા પર આખી દુનિયાનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો ભાર ઉપાડું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટક) (૮)

ગધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડો ને ગાય એ બિચારાં પ્રાણી બીજાના ભરોસા પર અકુળાય છે. વિશ્વમાં નકારાં કામને માટે જો કે સરકાર સજા કરે છે, તો પશુ પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર ગુરસે થાય નહિ? મતલબ કે ચાચજ.

પાઠ ૨૫.

ગુનો=કસુર
કમ્બુધાત=કમ્બુલ કરવું તે
ધકકો=હડસેલો
કૂટી ગયો=ભાંગી ગયો
ફાડાબ્યા=કકડા કરાવ્યા

ફાડયો=ભાંગ્યો

મા=નહી

બોલ મા=બોલ નહિ

કસુર=વાંક; ગુનો

અગળ્યો=અગળ્યુતાં

માનવી=કમ્બુલ કરવી

ગુનેહગાર=અપરાધી;

કસુર કરનાર

નારાજ=નાખુશ

ખીક=ભો; ડર

ઉદાસ=દીલગીર

શુખેથી=અડચણ વગર

હેડે=નીચે

રએ=રડે

દોષ=વાંક; યુનો; કસુર

સંતાડવા=છુપાવવા

ખૂલ=ચૂક

સહન કરે=ખમું; વેહું

સદગુણી=સારા ગુણવાળા

નીવડે=નીકળે

સાર-યુનો કપુલ

કરવાથી પરમેશ્વર ખૂશ

થાય છે અને આપણા

મનને શીકર રહેતી નથી

પાઠ ૨૬.

ખાળાઓ=છે.કરીઓ

હાંસે હાંસે=હમગંથી

સારે રાગે=મધુર સ્વરે;

મોઢે અવાજે

સીવણુ=સીવવાનું

રંગબેરંગી=તરેહ તરેહના

રંગના

ગળપટા=ગળે બાંધવાના

પટા

લેખાં=મોઢે ગણવાના

હિસાબ; મુખગણિત

ધાટ=આકાર

પ્રદર્શન=સંગ્રહસ્થાન;

નમુનેદાર ચીજો બતા-

વવા માટે એક ઠેકાણું

બેગી કરી રાખેલી તે

ગૂંથેલી=વળ દીધેલી

ચિત્રકામ=ચિતરવાનું કામ

તક્ષીન=મશગુલ; લીન;

એક ચિત્ત

ખુખી=અલિહારી; ચમત્કાર

મહેતીજી=કન્યાશાળાની

વંડી સ્ત્રી શિક્ષક

લાયક=યોગ્ય

ગુણી=ગુણવાન

શિક્ષકો=આસિરદાંટો

વર્તે=ચાલે

સલાહસંપ=એકવિચાર;

મળી સમજીને ચાલવું તે

શિક્ષણુ=શિખવાનું કામ

સાર—છોડીઓને

બણાવવાથી તેમની

અડકલ ખીન્ને છે. માટે

છોડીઓને બણાવવી.

પાઠ ૨૭.

સંધરો=સંગ્રહ

કુદરતનું=ધર્મી શક્તિનું

અવલોકન=ધારીને જોવું

તે; બારીક તપાસ

રાજધાની=રાજ્ય શહેર

માં રહેતા હોય તે શહેર;

રાજગાદીનું શહેર

ધમારતો=ઉંચી બાંધણી-

નાં ધરો

કિલ્લો=ગઢ

રચના=બનાવટ; ગોઠવણ

બાંધણી=બાંધકામ

ખાણો=અનાજ ભરી

મૂકવા માટે જમીનમાં

જે ખાડા ખોદેલા તે

જર=જીવાર

ખાનગી=પોતાની

સળી=સડી; જીવાત પડી

ભુકરા=રેતી; એક જાતનો

પોચો પથ્થર

ગંજી=ધાસનો ઢગલો

અગત્યની=જરૂરી

આગગાડી=દેવતા અને
પાણીના બળથી (વરા-
ળથી) ચાલતી ગાડી
સાધન=વસ્તુઓ
પુષ્કળ=ઘણું
દ્વણા=અનાજ

નાણું=પૈસા
દ્રવ્ય=પૈસા
હરકત=અડચણ
સંગ્રહ=સંઘરો; એકઠું
કરવું તે
અવારનવાર=ફરતાફરતી

સંઘાત=સામ
સાર=પૈસા બચાવ્યા
હોય તે ધડપણના વખ-
તમાં ખપ લાગે છે, માટે
દરેક માણસે પૈસાનો
સંગ્રહ કરવો જોઈએ.

સમજીતી-જીઓ કે જાતુની જાતમાં કાડી પણ અનાજ એકઠું
કરે છે, અને બધી સાથે મળીને હંમેશાં હળી મળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૨૮.

પરબ=મુસાફર લોકોને
મફત પાણી પીવાનું
ઠેકાણું
વારાફરતી=એક પછી એક
કઠિઆરા=લાકડા ફાડનાર
લાકડા કાપીને વેચનાર
વળેલો=વળગેલો
ખરો તડકો=સખત તાપ
વિસામો=આરામ
ધર્માદા=દાનમાં આપી
દીધેલું તે
દસશમોભાગ=દસ ભાગ
માંનો એક ભાગ
આશીવાદ=આશિષ; દુવા
ટાળવામાં=મટાડવામાં;

દૂર કરવામાં [એવું
મનોહર=મનને રાગ કરે
શીતળ=ટાઢી; ઠંડી
સાર=જે કાંઈ પેદા
કરવું તેમાંથી દસમો
ભાગ ધર્માદાના કામમાં
ખરચવો “ધર્મે જય
અને પાપે ક્ષય.”

પાઠ ૨૯.

વળગ્યો=લાગ્યો; ખાઝ્યો
તર્ફ=મનસુખો; વિચાર
શેખચક્ષી=ખોટા વિચાર
કરનાર; માણસનું નામ
પાર=છેડો; અંત
ઠરાવી=નક્કી કરી
ધાડવો=ધી બરવાનું

માટીનું વાસણ
તરંગ=ખોટા વિચાર
ધુણાવી=હલાવી
ઠપકો=ગુનાના બદલામાં
કડવા ચળદ કરેલા તે
ધર ભાંગ્યું=ધરખાર
વગરનો થઈ ગયો
નકામા=ફોફાટ
ગાળી નાખ્યા=ગુમાવ્યા
હુદયમે=ધધે; કામે
માફક=પેટે
ચેતવ્યો=સમજાવ્યો
સાર=આપણા ધંધા
સંબંધીજ વિચારો કરવા,
એકદમ પૈસાદાર થઈ
જવાના વિચાર કરવા નહિ.

પાઠ ૩૦.

પતંગ=કનકવા

છેક=તદન

ફરીથી કરો=ખીજવાર

કરો, મતલબ હરકોઈ

સારું કામ પુરૂ ન

ઘાય ત્યાં સુધી ફરી

ફરીને કરવું.

ચઢાવવા=ઉઠાવવા

સપાટો=જેસ

ગોથું ખાધ=ઉધો ચઢ

કાયર થવું=કંટાળવું

પ્રયાસ=યતન; મહેનત

આસમાન=ગગન

ટપકા=ઝાઘા

વીંટવા=લપેટવા

સાર-થર કરેલું કામ

પુરૂં ન કરીએ તો કરેલી

મહેનત નકામી જાય,

અને લોકમાં મળક ઘાય;

માટે હરકોઈ કામનો

આરંભ કરતાં પહેલાં

વિચાર કરવો, કે એ કરવું

વાજબી છે કે નહીં; અને

વાજબી લાગે તોજ

આરંભ કરવો; અને

આરંભ કર્યો તો તે કામ

પુરૂં કરવુંજ. વચ્ચેથી

અધૂરું મૂકી છોડી દેવું

નહિ. જે માણસ આ

પ્રમાણે કરતો નથી તે

ખાયલા કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧.

ડોલે=હાલે

તરુવર=મોટું ઝાડ

ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે.

પાન=પાંદડાં; પાંતરાં

ગાન=ગાયન

ધ્યાન ધરતાં=ધ્યારને પો-

તાના મનમાં આણતાં

કલોલ=મળ; આનંદ

સાથ=સાથે [કહે

પડદો ખોલે=મનની વાત

ચૂસે છે=શોષે છે

ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ

ધાટે=ઓવારે; કિનારે

જળધાટે=નદી કે તળાવ

કાંઠે

નીજ=પોતાના

વાટે=રસ્તે [પોટે=મુખ

માળ=માળામાં

જપતાં=ફરીને બેસતાં

મળસ્કે=સવારે; પરાંદીએ

ધાય=દોડે

વનફળ=વનમાંના ફળ

ઝૂલે=કાપે [હના

બલી ભાતના=સારી વરે-

વિધવિધ=જુદી જુદી

દીનાનાથ=ગરીબને ધણી;

પરમેશ્વર

મધુરો=મીઠો

ધરી=રાખી

નિર્મળ=ચોક્કસ; મેલ

વગરનું

ઠરે=નિરાંતે બેસે

બલી ભાતે=સારી રીતે

હકાવી=હરાવી; હંકાવી

હકાવી દીએ=હરાવે

મેળવાય=પેદા કરાય

રાજ અધિકાર=રાજા સત્તા

વશ=તાબે

વિપત્તિ=દુઃખ; આફત

વેરાધ જય=જયું રહે
કામધેનુ=ધ્યેલું આપ-
નારી ગાય
ચિતવ્યા=ધાર્યા

અપાર=ધણોજ
પમાય છે=મેળવાય છે;
પેદા કરાય છે
સાર-ઉદ્યોગી માણુ-

સને કંઈ પણ અધર
નથી. ઉદ્યમ કરવાથી જે
જેમએ છે તે મળે છે;
માટે ઉદ્યમ કરવો.

સમજુતી—મોટા ઝાડની ડાળીઓ હાલે છે, પવન પાંદડાં હલાવે છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં જોડે છે. (મતલબ કે ક્ષોભ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં, પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતાં, જંગલમાં ચેનચાલ કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં, ટોળામાં હળી મળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો રહે છે. સુખીઆં પક્ષી હંમેશાં ઝાડ અને મોટા ઝાડની ડાળી પર ડોકે છે. (૧) કોઈ જંગલના ફળ ખાય છે, કોઈ દાણા ખાતાં જાય, કોઈ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી ઓવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછાં ફરે, સાંજે માળામાં બચ્ચાંને સુખે બેઠેલાં જોઈ સૂએ છે. સવાર થતાં પહેલાં જોડીને દોડે છે અને કોઈ જંગલમાં ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે ખૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે, તે બધાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે, તે મીઠો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે. તે ખાઈને હંમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોકખું પાણી પીએ છે. અને પોતાને ઠંકાણે આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાલે છે. (૩)

ઉદ્યમ વિષે.

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તોપણ હજાર માણસોને પાછળ ખાડે છે. મતલબ કે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી મરજી મુજબ

પૈસા અને અનાજ મેળવી શકાય છે. મહેનતથી રાગની પદ્ધતિ લેવી હોય તો તે કંઈ આધે નથી. મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે. મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપદાઓ તુરત જતી રહે છે. મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે. અરે બાળક ! મહેનતને ઈચ્છેલું ફળ આપનારી ગાય જમણ; મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ઘણો લાભ મેળવાય છે. (૧) સાર-આજસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૨.

સેવા=ચાકરી
બદલામાં=સાટામાં
ભોગવટો=વાપર
વંશપરંપરા=છોકરાંના
છોકરાં; પેઢીધર પેઢી
સાંતી=હળ
સાંતીની જમીન=ખેડવા
લાયક ભોંય
ઉંચા પ્રકારની=સારો
પાક ઉતરે એવી;
ફળદ્રુપ; રસાળ
પ્રકાર=વર્ગ; જાત
નાનપણથી=અચપણથી
લાડ=વહાલ
ઉછરેલો=મોટો થએલો
ધ્યાન=ચિત્ત; મન

સાથી=મદદગાર; ખેતીને
માટે રાખેલો નોકર
મહેનતુ=ઉદ્યોગી
પુંજ=દોલત
ઈચ્છના=ચાહતા
અર્થ=મતલબ; સાર
ડહેલી=મોટા દરવાગવાળા
ઘરનું ભોયતળાઉં
ભરોસો=વિશ્વાસ
મહેનત=મજુરી
મેઘ=મેહ; વરસાદ
નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાતરી=ભરોસો; પતીજ
સાર-આપણા કામનો
ભરોસો નોકરપર રાખવો
નહિ. પણ નોકરો કામ
કરે છે કે નહિ તેની
તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩.

ખેનપણી=સહીઅર; સખી
પિડાય=દુઃખી થાય
ગંદું=ગોળું
પગ મૂકવાનું=આવવાનું
મન=ઈચ્છા; મરજી
મંદવાડ=રોગ; ખિમારી
ગંદકી=ગંદવાડ
મૂળ=ખી; ખીઆં
નીરોગી=રોગ વગરના
જંતુ=જીવડાં
પાકે છે=પેદા થાય છે
ખુણે ખોચરેથી=ખુણા-
માંથી
વાળી નાખીએ=સાફ
કરીએ
શ્વાસવડે=દમ લેવાથી
ખુણાં=ઉધાડાં

સુવરતી=સ્વચ્છ થતી
 નાશ પામે છે=નતા રહે છે
 બિનાશ=ભેજ
 દોષી=રેડી
 મેલું=ગંદું
 ટાઢીઓ તાવ=મલેરીઆ
 તાવ; નકારી હવાને લીધે
 જે તાવ આવે છે તે
 ઝીણો તાવ=હાડનો તાવ
 (એ તાવથી શક્તિ ધ-
 ર્ણજ એાછી થાય છે)
 લકવો=એક જાતનો
 રોગ; એથી શરીરનો
 કોઈ ભાગ ગુડો પડી
 નય છે.
 જાજર=સંકાસ
 મેરી=નીક; ગટર
 ઝડીઝુડી=ઝડીઝપટી
 દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ
 તદ્દન=ખીલકુલ
 ખુદી રીતે=સમજ પડે
 એવી રીતે
 સાર=ધર, વાડા વગેરે
 કરેક ચીજ એાઝખી રાખવી

પાઠ ૩૪.

ઉચ્ચ=સારા
 પ્રાણુ=જીવ
 વદ્ધ=ધરડો
 પાટવીપુત્ર=મોટા છોકરો
 નિશ્ચય=ઠરાવ
 સમાચાર=ખબર
 અદેખાધ=ઝેર
 ઉચાપશે=ફેરવશે
 સ દેહ=શક; વહેમ
 વરદાન=માગેલું આપવું તે
 લેણું=માગતાં
 વનવાસ=જંગલમાં
 રહેવું તે
 હઠ=જીદ; જઠક
 અણુસમગ્રુ=વગર વિ-
 ચારના; મૂર્ખ
 શોક=દીલગીરી
 દેહમૂકયો=મરણ પામ્યો
 ધિક્કાર=તિરસ્કાર
 ઠરાવ=નિશ્ચય
 સાર="સોખત તેવી
 અસર" હંમેશાં સારાની
 સોખત કરવી. કામ કરતાં

પહેલાં શું ફળ આવશે
 એ બાબતનો વિચાર
 કરવો કે નેથી પાછ-
 બથી પસ્તાવું પડે નહિ
 પાઠ ૩૫.

ટોળું=જથો
 હાથ=મે વેંત જેટલી
 લખાઈ
 ધરી=પકડી; ઝાલી
 સરણાઈ=પીપી
 નટ=ચી વગેરેનો વેષ લઈ
 ધણા ખેલ કરનાર
 અંગ કસરત=શરીરની
 કેળવણી
 ગુલાંટ=ગોલાંટ
 ચક્રર ચક્રર=ગોળ ગોળ
 ચમકે છે=ઝળકે છે
 અખકારા=અમકારા
 શાખાશ=ધન્ય
 દરકાર=પરવા
 જીવની દરકાર રાખતાં
 નથી=મોતની ખીક
 રાખતા નથી
 સ્થિર=હાથ્યા વગર

સફાઈ=આલાકી
 ખેલ=રમત
 ચમત્કારવાળા=અચરત
 પમાડે એવા
 નજરખંધી=નડુથી જો-
 નારની આંખ જુલા-
 વવામાં નાખવી તે
 ખુબીદાર=વખાણુવા
 લાયક; ચમત્કારી
 કસરત=શરીર કસવું તે
 ગુજરાન=ગુજારો; પોષણ
 સાર—અંગકસરતથી
 શરીર કસાય છે માટે
 નાનપણથી કસરત કર-
 વાની ટેવ રાખવી.
 પાઠ ૩૬.
 શ્રીખમજીતુ=વૈશાખ અને
 જોઠ મહીનો; ઉનાળો
 મહિમા=મોટાઈ
 નીરખી=જોધ
 શીતળ=ઠંડી
 કોકિલા=કોયલ
 ટહુકા=કોયલના ખોલ
 ધરતી=જમીન

તપતી=ગરમ થતી
 સુગંધ=મારી વાસ
 મોર=આંખા, આમલીનાં
 ફૂલ
 વસંત=વસંત ઋતુ;
 જુલાઈ ને આગષ્ટ માસ
 ભમતી=રખડતી
 ફળી=પાકી
 લલચાય=લોભાય
 જનો=માણુસો
 લહી=જોધ
 ભલી=સારી
 ભલી લીલી=લીલીછમ
 અતિ=ધણે
 શાખ=ઝાડપર પાકેલી
 કેરી
 રસદાર=રસવાળી
 સુકેસરી=સારા કેસરીઆ
 રંગની
 ચિત્ત=મન
 હરતી=ખેંચતી
 ઠરતી=રહેતી
 દીલમાં ઠરતી=યાદ રહેતી
 પ્રવેશ કરીને=આવીને

ઉકળાટ=ધામ
 ધરે છે=કરે છે
 વનેવન=જંગલે જંગલ
 આત્ર=કેરી
 આત્રતર=આંખો
 વાસ કરે છું=રહું છું
 ચિત્ત હરે છું=મન ખેંચું છું
 શ્યામ=કાળા
 પરખાઉં=ઓળખાઈ;
 જણાઈ આવુ
 કોમળ=નાજીવ
 કંઠ=સાદ; સુર
 સંગીત=ગાયન
 સૂર=અવાજ
 ગગનવું=ગગનની મૂકું
 રૂપેરી=રૂપાના જેવો સફેદ
 દીપે=શોભે
 મધુર=સારો
 કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
 ફૂલેલ=ખીલેલી
 વેલમાં=વેલામાં
 અંગમાં=શરીરમાં
 અનેક=ધણી
 પાંખડી=પાંદડી
 પ્રસારી=ફેલાવી

ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો
પ્રધુલ=ખીસેલો
ગ્રીષ્મનો બાળ=ગ્રીષ્મની

શરઆત
કોકિલ=મધુર
ભારી=ધણો

બટમોઝરો=એક જાતનો
સુગંધીદાર મોટો મોગરો
રસીલી=મજા આપનારી

સમજુતી—પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે ગ્રીષ્મઋતુમાં જોઈ. ઝાડની ઠંડી છાયા ને ફૂલ ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં. (૧) કાચલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, ભેથી આ આંખાતું ઝાડ સાઈ દેખાય છે. જમીન ગરમ થતી જાય છે અને મોગરામાં સારી વાસ બરે છે. (૨)

આંખો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખુશ થતી વસંત ઋતુ મને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઈ. પછી ગરમીની ઋતુ થઈ એટલે આંખાપર બહુ સારી કેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઈને માણસો તે લેવાને લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ધણો તાપ પડે છે, તેથી કેરીની મજા મનમાં રહેતી. (૨) **કાચલ**—જુઓ આ ગરમીની ઋતુ ધામ કરે છે. તેથી પક્ષી બીડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કાચલ) ટહુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના ઝાડપર છે. હું મારા કાળા રંગના શરીરથી ઝોળખાઉં છું અને મારા મધુર સાદ વડે વખણાઉં છું. હું ગાયનના સૂર સમજાવું છું, અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ધણો ગળવી મુકું છું. (૨) **મોગરો**—જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શાભે છે વેલાઓમાં ખીસેલી કળીઓ છે, તેથી શરીરમાં સારી વાસ ભરાય છે હું ધણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. બધા લોકોએ મને ગ્રીષ્મનો ખીસેલો બાળક ગણ્યો છે.

આંખો, કાચલ અને મોગરો એક હારમાં ગાય છે.

આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી

કાચલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ધણી વખણાઉં છું.

મોગરો—બટ મોગરની મીઠી સુગંધ છે.

બધાં કહે છે અમે સારી અને શોભિતી ગ્રીષ્મ ઋતુ જાણી.

પાઠ ૩૭.

ઉપજાવે=પેદા કરે
મડમ=ગોરા લોકની સ્ત્રી
પાદરી=ખ્રિસ્તી ધર્મનો
ઉપદેશ કરનાર
બોધ=ઉપદેશ
દેવળ=દેહરૂં
કુશળ=હોશિયાર
શરૂ કર્યું=કરવા માંડ્યું
કાટખુણો=બાંધકામમાં
ઉપયોગી લાકડાનું કે
લોઢાનું ઓળર

કાટખુણો

વખત ન લગાડ=ઢીલ
નહિ કર
ઓળરો=હથિયારો
ભીલ=જંગલમાં રહેનારી
અનાર્થ જાત
પોકારવા=બૂમ પાડવા

સાર=અમણુ માણસ

ભણેલાને જાદુગર જેવો
સમજે છે તેથી હંમેશાં
તેને તાણે રહે છે; માટે
દરેક માણસે વિદ્યા
મેળવવાને પ્રયત્ન કરવો

પાઠ ૩૮.

ભાટ=કવિતા બનાવી
ખરા ખોટા વખાણુ
કરનારી એક જાત
બહાદુરી=પરાક્રમ
પારડી=સુરત જિલ્લાની
દક્ષિણમાં કર્ણો છે.
વલસાડ=પારડીની ઉત્તર-
માં કર્ણો છે.
ઓળંગી=વટાવી
વહેણુ=પાણીનું વહેવું તે;
પ્રવાહ
ખડેર=માંગેલી ઈમારત
હજી=હાલ સુધી
ટોચ=ઉપલો ભાગ; મથાણું
સપાટ=ઉંચી નીચી નહિતે

શિખર=ટોચ

મુસ્કેલ=અધરૂં
ચઢાવ સીધો હતો=ચઢ-
વાનું સીધું હતું
કુંડ=છોટી બાંધેલો ઝરો
પુરજ=ઢિલ્લાનો ઉંચો
ગોળ ચણેલો ભાગ
પ્રવાહ=રેલો; વહેણુ
તળેટી=પર્વતના મૂળ
આગળની જગા
ખીણુ=એ પહાડ વચ્ચેની
નિચાણુ જગા
હાર=ઓળ
પગથી=પગે ચાલતાં
પડેલો રસ્તો
રમણીય=મનોહર; સુંદર
સપાટાબંધ=જલદી
નકશો=ગામ, દેશ, કે
શહેરનો ચિત્રેલો નમુનો
આકૃતિ=ઘાટ; આકાર
નમુનો=નકલ

સાર—અવલોકન કરવું અને પછી તેવો ઘાટ બનાવવો કે જેથી જોએલું બરાબર ધ્યાનમાં રહે.

સવાલ—પ્રહલાદ શું ધધો કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કઈ દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કઈ નદી આવે ? પારનેરાના ડુંગરના શિખર પર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પારડી આવી તેજોએ શું કર્યું ?

પાઠ ૩૯.

બોડા=અડપાન વગરના
બેખડો=પથર કે માટીનો
મોટો ઝુલતો ભાગ
દેવસ્થાન=દહેરું
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ

દેવકી ઉનાઈ=સુંરત
શિક્ષામાં વાંસદાની
પાસે ઉના પાણીનો કુંડ
છે તે ગામ
પીગળેલો=ગરમીથી
પ્રવાહી રૂપ થએલો

પડ=પોપડો
ઉપસી=દુલી; ઉંચી થઈ
ઉપસેલો=ઉંચો આવેલો
ઉપયોગી=જરૂરનું
સાર—આ પાઠથી
કુદરતનું ભાન થાય છે

સવાલ—યુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે ? આબુથી ખીજ નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરો, ડુંગરી, ડુંગર, પર્વત, તળેટી અને ખીણ એટલે શું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વત પર અંગત્રા, કિલ્લા, દહેરાં બાંધી શકાય ? ઉનાઈ, તુળસીસ્થાન એ કુંડમાં ઉના પાણી શાથી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયાં તે સમજાવો, મેદાન અને ડુંગરોનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦.

ફરફર=ખારીક ટીપાં; ખુદ
મેળાપ=મુલાકાત
વહેળો=નાની નદી
ધોધ=ઉંચેથી જોસબંધ
નીચે પડતું નથી
શકિત=બળ

પચી જાય છે=નીચે
ઉતરી જાય છે; સમાઈ
જાય છે
ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ધસડી=તાણી
ખેટ=ચારે બાજુ પાણી ને
વચમાં જમીન હોય તે

મુખ=નદી દરીઆને મળે
છે તે જગા
અમકારા=ઝપકારા
સરિતા=નદી
તરુ=ઝાડ; વૃક્ષ
નીરે=જળથી
તીરે=કાંઠે

ચિત્રવિચિત્ર=જાત જાતનાં; કિનારે=કાંઠે | નિશ્ચય=નક્કી
તરેહ તરેહનાં | ચરતાં=ધાસ ખાતાં | પિછાણીએ=સમજીએ
સમજીતી—સ્વચ્છ પાણીની બરેલી સારી નદી, તેને કાંઠે
ભીંગેલાં નાનાં મોટાં ઝાડો, નદીમાં જુદા જુદા રંગના ગમ્મત કરતાં
માછલાં અને લીલુંછમ ધાસ કિનારા પર ચરતાં પશુઓ જુઓ.
અથા શહેનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નાહાવાનું,
ધોવાનું, પાણી પીવાનું મોડું સુખ સમજવું.

સવાલ—વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે ? નદીનો
ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગમાં શા
ફેર છે. સરોવર શી રીતે બનતા હશે ? સરોવરમાં કેવાં પાણી
હોય છે ? ક્યા સરોવરનું પાણી ખાર હોય છે ? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું
સરોવર કયું છે અને ખારા પાણીનું કયું છે ? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે ?

પાઠ ૪૨.

ખલાસી=વહાણુ હંકાર- વાનો ધંધો કરનાર.	ખાર=ખારો	ઉતરી જવું તે ઓટ મોળ=ઝાળો
અહોળો=ધણો મોટો	બરતીઓટ=નદી, ખાડી કે દરીઆમાં પાણીનું ચઢવું તે બરતી, ને	કોડીઆ } દરિઆધ શખલા } =પ્રાણીઓને છીપો } રહેવાનાં ધર

સવાલ—સમુદ્રનું પાણી ખાર શા માટે હોય છે ? સમુદ્ર કેટલો
ઉંડો હોય છે ? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે ? સમુદ્રમાં મોળ
શાથી થાય છે ? સમુદ્રનું પાણી રાતું, ભૂરું, પીળું દેખાવાનું કારણ શું ?
દરીઆમાં રેતી ક્યાથી આવતી હશે ? દરીઆમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨.

હજીરા=તાપી નદીના મુખ આગળ હવા	ખાવાની જગા મછવો=નાની હોડી ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો	ટડેલ=વહાણુ ચલાવનારો મોટો ખલાસી; સારંગ માહીતી=ખબર
---------------------------------	---	--

ભૂગોળ વિદ્યા=પૃથ્વીના	અખાત=સમુદ્રનો ફાંટો	ખાઝે=કેરે
ગોળા વિષેની વિદ્યા	લાંખો વધી જમીનમાં	દ્વીપકલ્પ=જેની ત્રણ
પુરતી=એકઐ તેટલી	ગએલો હોય તે	ખાળુ પાણી ને એક
મગીઆ=મગ જેટલી	ઉપસાગર=પહોળા મોંને	ખાળુ જમીન હોય તે
નિશાન=એકાણી	અખાત	ક્રિયા=કામ
ભૂશિર=જમીનની અણી	કાંપ=પાણીમાં ધસડાઈ	સામુદ્રધુની=એ મોટા પા-
લાંખી વધીને દરીઆમાં	આવેલો કાદવકચરો;	ણીના ભાગને સાંધનારો
ગએલી હોય તે	ચયુ	ચાણીનો નાનો ભાગ

સવાલ—હજીરો ક્યાં છે ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે? દરીઆ વિષે થોડીક વાતો કહો. ભૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજાવો. એટ શી રીતે બનતા હશે? દ્વીપકલ્પ એટલે શું? કઈ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હમેશાં થયા કરે છે? સામુદ્રધુની એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩.	ટકાઉ=મજબુત	પર કાંતેલું સુતર વિટા-
કારીગર=સુથાર, હુદાર	ધમણુ=વા ટુંકવાનો સંચો	ળવામાં આવે છે તે
કુંભાર, વણકર વગેરે	તણખા=સળગતી ચણુ-	તાંતણા=તાર
કારીગરી કરનાર	ગારી	તાણાવાણા=વણવાની
દેશાધ=જમીનરદાર;	ચોપાસ=ચારે ખાળુ	સાળપર જે ઉભા દોરા
વતનવાળો	વાટ=મોઢાનો ગોળ પાટો	રાખવામાં આવે છે
વસવાયાં=સુથાર; હુદાર	સજ્જડ=સખત	તે તાણા અને આડા
વગેરે ગામની વસ્તીનું	ચાકડો=પૈડા જેવું કુભા-	દોરા રાખવામાં આવે
કામ કરનાર લોક	રનું ઓળર	છે તે વાણા
આરા=પૈડાની વચમાંના	લોંદા=લચકા	ખાદી=દોટી
ફરતાં લાકડાના કકડા	કોસ=ગાઉ	ખોળીઉં=ગોઢડાનું પડ
વાંસલો=સુથારનું લાકડા	ફાળકો=કામડીના જે ઘાટ	જનજમ=પાથરવાનું રંગીત
ઘડવાનું ઓળર		ચિહાનું

સવાલ—ગાડાં અને હળમાં શાનું લાકડું વાપરે છે અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું ? લુહારને ત્યાં શું જોયું ? કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું ? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા ? શણનું શું બને છે ? ગામડામાં વસવાયાં લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે ?

પાઠ ૪૪.	એક હાથની લાકડી	કોતરકામ=પત્થર કે લાકડામાં કોરેલું ચિત્રકામ
ગામ=જેમાં થોડાં ફળીયાં	તાલુકો=પરગણું	ટપાલ ઓફિસ=પોસ્ટ
તે થોડાં ધર હોય તે	વળવાનો=ફરવાનો	ઓફિસ
શહેર=જેમાં છોખ્ધ ને	દહાડો વળવાનો=ફાયદો	બજાર=હાટ
હારખંધ ધરો ને સારાં	થવાનો	કારીગરી=કાસબ; બનાવટ; હુન્નર
સારાં બજાર હોય તે	રોજી=કપર ઉપર બાંધેલું મકાન	વરાળયંત્ર=વરાળના જોરથી ચાલતો સંયો
છુટ્ટી=રમ	મસીદ=નિમાજ પડવાનું ઠેકાણું	
ગિલ્લીદંડા=મોઢદંડો		
દંડો=ગિલ્લી ઉડાડવાની		

સવાલ—ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ ક્યાં છે, શું છે, અને શાને માટે પ્રખ્યાત છે ?

પાઠ ૪૫.	ફેરણીકારકુન=તાલુકાના ગામની સીમમાં ફરનાર કારકુન	ખાતાનો અમલદાર
મુખી=પટેલ	હવાડો=કુવા નજીક ઢોરને પાણી પીવાને માટે બાંધેલી કુંડી	ફાજદાર=તાલુકાની પોલીસનો ઉપરી
કચેરી=ઓફિસ	દુરસ્ત કરાવવું=બાંધેલું સમરાવવું	મુકરદમો=કેસ
તગાવી=સરકારે ખેડુતને ધીરેલાં નાણાં	ઓવરશીઅર=બાંધકામ	સાક્ષી=જુઆની
મહેસુલ=જમીન ખેડવા બદલ સરકારને ભરવાના રૂપિયા; જમીનવેરો		અવલકારકુન=મામલતદારના હાથ નીચેનો પહેલો કારકુન; ચર્ક
હદ=સીમા; મર્યાદા		કલાસ માશુરૂટ

જાબાદાર=એ ત્રણ ગેટનો	તિજેરર=તિજેરીનો કપરી	પગારનો સિખાઈ
ઉપરી	રસીદ=પહોંચ; પાવતી	નોંધવાનું=કાપ્પી લેવાનું
ખૂટા=એકતા	કાથળી=થેલી	દવાખાનું=ઘરિયાતલ
રજુ=હાજર	કારકુન=લખવાનું કામ	છરી=શીતળા કાઢવાનું
સખ્તી=જોરેજીલમ	કરનાર	ઝોજર
પગાર=દરમાપો	ખત=દસ્તાવેજ; લેખ	શીતળા=સૈયડ; ખળીઆ
નાયક=સિપાઈની ટાળીનો	હલાલદાર=પોલીસ પટેલ	કાચતો=કાચાં પાડતો
ઉપરી	ના હાથ નીચેનો હલકા	ચેપ=પડે; રસ્તી

સવાલ—કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા ? તેમની સાથે કાણુ ગયું ? મુખીએ કોને સલામ કરી ? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી ? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો ? ફોજદાર, ઝોવરસીઅર અને તિજેરરનાં કામ કહો. વેચાણુ, ગીરો ખત કયું ખાતું નોંધે છે ? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા ? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ ?

પાઠ ૪૬.

તાલુકો=ધણું ગામ મળી	કલેક્ટર=જિલ્લાનો મુખ્ય	તાનો વડો અધિકારી
ને થએલો ભાગ.	ઉપરી; જિલ્લાનો મુખ્ય	ધરપેક્ટર=તપાસણી
બિલ્લો=ધણુ તાલુકા	મુલતવી રાખવું=થોડા	કરનાર અમલદાર
મળી થએલો કલેક્ટરના	વખત સુધી નાહ વસુલ	વહીવટ=કારભાર
તાખાનો મુલક	કરવું તે	મામલતદાર=તાલુકાની
વિભાગ=ભાગના ભાગ	અમલદાર=અધિકારી	જમાખંધી વસુલ કર-
કમિશનર=વિભાગનો	સુખાકારી=આરોગ્યતા	નાર અમલદાર
ઉપરી અધિકારી	દેખરેખ=તપાસ	લેણુદેણુ=લેવું દેવું
	ઈજનેર=આંધકામ ખા-	મુન્સફ=સખ જજ

સવાલ—તાલુકો, બિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે ? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી

રખાવવી એ કાણુ કરી શકે ? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો અને એ ખાતાના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે તે કહો. તાલુકાના લેણુદેણુ સંબંધી દાવા કાણુ ચુકવે છે ? તાલુકામાં પોલીસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કાણુ ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે ?

પાઠ ૪૭.

ખીના=આખત; હકીકત
રેલ=પૂર
તીડ=અનાજ ખાંડ જ-
નાર એક જાતનું પક્ષી
પાક=મોલ
ખંડુક=પિસ્તોલ જેવું
હથિયાર

પરવાનગી=છુટ; રજા
આશ્વા=ઉમેદ
ભલામણુ=સિદ્ધારસ
છુટ=રજા; પરવાનગી
હાલ=હમણા
ડેપ્યુટી=મદદનીશ
કન્યાશાળા=છોકરીઓની
નિશાળ

પરીક્ષા=તપસ
શોધવા=તજવીજ કરવા
નલાયક=નહિ ચાલે એવો
નિરાસ=નાઉમેદ
ખૂન=મારી નાખવું તે;
ઘાત
જુઆની=સાક્ષીએ કહેલી
ખોલ; સાહેદી

સવાલ—કલેક્ટરને મુખીએ શી બાબતની અરજ આપી ? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે ? જિલ્લા જડજને શું કામ હોય છે ?

પાઠ ૪૮.

નાળું=પાણી જવાનું
ગરનાળું
મૂળ-નદી જે ઠેકાણેથી
નીકળે છે તે જગા
ડહોળું=કાદવરાળું
ચિકાર=એક કાંઠે ભરપુર
અરણુ=જમીનમાંથી ડુટ-
તી પાણીની સેરા

અરફ=ટાઢથી ફરી ગએલું
પાણી
ફરી=જનમી; અંધાધ
થીજને=ફરીને
ઘટ=જડો
કરચો=ઝીણા કટકા
હિમ=કાર
ખાફ=વરાળ
ફિરજુ=સીધી લીટીમાં

પડતો પ્રકાશ
ટીપાં=ફારાં
ઝાકળ=ઠંડીના જોસ્થી
હવામાંની વરાળનું
પાણી ચતું તે
અટકીએ=ચોબીએ
પાઠ ૪૯.
દેવતા=અગ્નિ
કુંકણી=જુગળી

વા નાખીએ=વીજીએ
ગતિ=હાલચાલ
મીથુનતી=મીથુ સાયની
વાટ
અંગારા=સળગતા કોયલા
તાજી=ચોકખી
ઠરી જાય=હોલવાધ જાય
ગુગળાધ=૩ ધાધ
જોત=મળતું; ભડકો
દવ=જંગલમાં લાગેલી
આગ

પાઠ ૫૦.

મિઠાઈ=ગળ્યા પદાર્થ
કંઠાળતો=કાયર થતો
પુષ્કળ=ધણું
મીઠું=લુણ; નીમક
મોળી=રીઝકી
એસ્વાદ=સ્વાદ વગરની
સ્વચ્છ=ચોકળું
ખારીઆ=ચીમડાના
કકડાને મીઠાના પાણીમાં
બોળી સુકવી ખનાવેલાં
જીવ=જીવાત
તાજાં=તરતના

અગર=મીઠું પાકે તે જગા
ગુઆળ=પાણીનું ચઢતું;
ભરતી
કણી=રજકણ
સાંભરી=એકઠી કરી;
ઉસરડી
ઢગલા=ઢગ
તરી આવે=ઉપર આવે
સિધવ=મીઠાની એક જાત
જથાળાંધ=ધણું જ
દેશાવર=પરદેશ

સાર=માથુસને પહેલે
નંબરે હવાની; બીજે
નંબરે પાણીની; ત્રીજે
નંબરે ખોરાકની; ચત્રે
ચોથે નંબરે મીઠાની
જરૂર છે. મીઠું સ્વાદમાં
ખાઈ છે, છતાં મીઠું
કહેવાનું કારણ એ કે
તે ખોરાકને સ્વાદવાળો
ખનાવે છે.

પાઠ ૫૧.

ગંધક=પીળા રંગની ઝટ
ભાંગી જાય એવી વસ્તુ

મતલબ=મત્લબ
ખાસ=ખસુસ; જરૂર
ખરડ=ઝટ ભાંગે એવી.
ચુરેચુરા=ભુકેભુકા
મૂળરંગ=અસલ રંગ
આંચ=ઝાળ
ધરી=પકડી
ભડકો=ખળતું
વિરમય=નવાધ; અચબો
ગજરો=ફૂલનો માથામાં
વાલવાનો તોરો
ઝાળ=આંચ

ઉડાવવા=ખદલવા
સાર=ગંધકમાં રંગ.
ઉડાવવાનો ગુણ છે.

પાઠ ૫૨.

શોખ=ખરજી; મત્લબ
અકાળી=પટકી; પછાડી
ખરખચડી=ખાડા
ખખેચીઆવાળી
ફટકડી=એક જાતની
ખાટા તુરા સ્વાદની વસ્તુ
ખાળુ=પાસા
પાસા=કોરણો

પહેલદાર=પહેલવાળી;
 હાર=કઠો.
 કીમતી=વશી કિંમતીનો.
 અકીકર=ગીત ચળકતા
 પત્થરની એક જાત
 ઝવેરાત=હીરા, માથુક
 વજેરે રત્ન
 ઝુમ્મર=કાચનું કે ધાતુનું
 ઝાડ
 પાઠ પૃ.૩.
 કાદળી=અમીન ખોદ-
 વાનું ઝોળાર
 સમી=દુરસ્ત
 બદ્દી=ધાતુ પીગાળવાનો
 મોટો ચુકો
 પાનું=ફળ
 એરણુ=લુહાર, સોની
 વજેરે જેનાપર મૂકી
 ટીપે છે તે ઝોળાર
 ટીપીને=વડીને
 સીધું=પાંસર
 નળીઓ=ભુંગળીઓ
 રવેશ=માળનો ઝુલતો
 આગ; ગોખ

ખીટીઓ=ખુટીઓ
 ધા કર=ટીપ
 પોલાદ=ખરં લોહું
 કરવત=લાકડા વહેરવાનું
 હથિયાર
 ભરતર=ભરીને બનાવેલું
 રફૂ=પેચવાળો ખીલો
 કાનસ=રેતરડી
 ધડતર=ધડીને બનાવેલું
 નકકર=સંગીન
 પાધર=મહારે બહાર
 પાઠ પૃ.૪.
 ઇદ્રિય=શરીરના જે ભાગ
 વડે કામ અને ભાન
 ચાય છે તે (જેમકે
 આંખ, કાન, નાક, જીભ,
 ચામડી, હાથ, પગ,
 મોં, ચુલ, ઉપસ્થ))
 મુખ્ય=મોટા
 અંગ=ભાગ; અવયવ
 સોપારીનાંઝાડ=સોપારણુ
 ચોંટી=વળગી; બાઝી
 અગત્યનું=જરૂરનું
 છિદ્રો=કાણાં

શોષી=ચૂસી
 આધાર=ટેકા
 એકાદું=એક
 ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા
 ખારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણા
 સાર=ઝાડનાં મુખ્ય છ
 અંગ છે. મૂળ, ચડ
 પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, બી.
 પહેલાં તથા ઝાડને જીવા-
 ડનાર અંગો છે.
 પાઠ પૃ.૫.
 સીસાપેન=પેનસીલ
 ધટ=વાડું
 ચીકણું=ચિકાચવાળું
 ધડીઆં=તાડી ભરવાનાં
 ઉંચી ડાકના ધાડવા
 છેદ=કાણું, વેદ
 ઝરપે=ધીરે ધીરે વહે
 આરપાર=આ બાજુથી
 પેલી બાજુ
 તાડી=ખાટો નીરો; ખ-
 જુરી કે તાડને રસ
 નીરો=ખજુરી વસોરેનો
 તરતનો ઝરેલો રસ

ખરસાણી=યુવેરની એક
જાત

ચોર=યુવેરીઓ

ગુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ
આંકડો=એક જાતનું ઝાં

ડ (એના ફૂલ હલુમા-
નને ચઢે છે)

હિપવાસ=ભૂખ્યા રહેલું તે

સાબુચોખા=વાંસીયા
સોખા

જાલ=છોડા; ચામડી

રેસા=તણ; તાર

ડહોળી=વસોવી

મળણી=ગાળવાનું ઝીણા

કાણાંવાળું વાસણ

હલકા=જલદી પચે એવા

પાઠ ૫૬.

સુમારે=આસરે

કુંડી=નાભું કુંડું

જીભી=ઘઉંની કંઠી

સુખળાં=કુંડા કે કંઠીની

બાજીએ સોયા જેવું

જેમ છે તે

ખાંચ=ખોભણ

મુલક=દેશ

દાકદખાની=પીળા પોચા

વાળખા=ઝીણા કાળાશ

પાડતા

પોટો=ધોળો ટુંમસો

ટુંમસો=ટુંકો પથ્થુ ભરાડ

ફાડ=ભાગ

પુષ્ટિકારક=કૌવતઆપનાર

ખરછટ=કઠણ ને ખર-

બચડું લાગે એવું

યુલું=ભુસું; ચાળણ

બાફે=ગરમ પાણીમાં રાંધે

હવાબો=તારની ચાળણી

ઝાટકીએ=હિપણીએ

ચાળણ=ચાળતાં બાકી

રહેલો ભાગ; યુલું

રવો=ઝીણો દાણાધાર ભોટ

વાની=ચીજ

આયો=ચઢીને ખાંડું

ધંધેલું ખાંડું

લેપડી=પટ્ટી

જખમ=ધા

પોટીસ=ગુમડાં વગેરે

દરદ પકવવા માટે ઘઉં,

અળસી વગેરેને ખારી

લુગદી કરવામાં આવે

છે તે

પાઠ ૫૭.

બગીચો=બાગ

દાંડી=વચલી નસ

ચોકડો=જથો; જુડો

ચૂંટી=તોડી

સાંકડું=નાનું

ગંજફા=રમવાનાં પાનાં

માફક=પેટે

કમળ=તળાવમાં થતું

એક જાતનું ફૂલ

અળવી=અળનાં પાંદડાં

જયાબંધ=સામડું

કુંવાર=કુંવારનો છોડ

દાંતા=અણીવાળી કોર

અગથીઓ=અગથીઆતું

ઝાડ

મુલમોર=એક જાતનું

ફૂલનું ઝાડ

ફળાં=ખીસ્યા વગરનું ફૂલ

પાઠ ૫૮.

જીવજંતુ=નાનાં જીવજં

પતંગીર્થ=એક જાતની

સુંદર પાંખવાળો કુવેડો

વર્ગ=જાત

જઠર=ખાધેલું પચાવ-

વાની કાથળી

ખૂંપસુરત=દેખાવડી

ખીમકુલ=સમુજાગી

માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી

જાત હોય તે

પાંખ=પડ

વેતરી=વેઠ કરમારી

અવસ્થા=દશા; હાલત

મંચળ=પેટે ચાલનાર કીડી

કીડિઆર=કીડીનું દર

ચોક્કસ=ચુસ્તશન

કોરોટા=લાંખી ગોળ દડી

મિશ્રાંત્રાળી=નિશિત ધણ

અવતાર=એક રૂપ બદલી

ખીજ રૂપમાં આવતું તે

પુડા=મધ ખાખીનું ધર

કુમ્ભો=કુંડ

કુટુંબ=વંશ; ઓસાદ

વંદા=વાંદા

પાઠ ૫૯.

ભાગોળ=જેર કે ગામમાં

પેસવાનો દરવાજો

ધોળાયા કરતો=વારવાર

યાદ આવતો

ભાથુ=મુસાફરીનું ખાવાનું

સમંદી=કાગડાના આકાર-

નું મોટું પ્રાણી

તીર=કામઠું

ધસારાખંધ=ઝડપથી

નજર=નીગાહ; ધ્યાન

નહોર=તીણું નખ

ચીરે=ફાડી

કરાંઠી=કપાસ, તુવર,

વગેરેની સુંકાઈ ગઈલી

ગળી

સરી=લપસી

અધારાં=અકરાર; તમર

ગીમ=સડી ખાનાર

મોટું પક્ષી

દોળાવ=દાળ

ગરદન=ડોક

પુરે કરે=ખાઈ જાય

ખાઉધરાં=ખાતાં ધરા

નહિ એવાં; અકરાંતીઆ

મળે છે=ઉતારી દે છે.

કોહલું=સડેલું

કમકમટ=ચીતળી; કટાળ

પાઠ ૬૦.

ઠેકડા=કુંદકા

દોડાદોડા=નાસાનાસ

ભપકાદાર=શોભિતા

સુંદર=ખૂંપસુરત

વલવલાટ=હરીને નહિ

ખેસવું તે; વલોપાત

રંમુજ=આનંદ

બદન=જરીર; અંગ

પીઠે=ખરો; વાંસે

ખાખરચીતરી=લપ્પી કાળી

અને થોડી ધોળી એવી

શુભાવાળી=ખુશખા

જેવા વાળવાળી

છોડાં=છોતરાં

ગર=માવો

કુમળી=નરમાંસવાળી

કુપળ=ફણો; અંકુર

ઘાતરી-કાપી

રાક્ષી=બને બાળુપર
અકેકો અણીદાર દાંત
હોય છે તે

રૂપાંટી=ઝીણું વાળ
ચંકાર=ચાલાક; ચંચળ
અવાજ=સાદ

ઘાતકી=ખુની; નિર્દય
દુરમન=શત્રુ
બચાવ=રક્ષણ
પોલાણુ=પોકળ ભાગ
હુમખો=જયો
છત=છાજ
ખીકણુ=ખીએ એવું
નજરે=પડતું દેખાતું
ખાસ કરીને=વણું કરીને
દૂરનું દૂર=આંધ્રે ને આંધ્રે
તેજ=ચાલાક
કાવતવાળા=મજબુત;
જેરવાળા
ઉપરાઉપરી=એક પછી
એક
ફાળ=કુદકો; છલંગ

ધટ=ઝડી

રતુમડો=રતાશ પડતો
કલા=પુળા
રહેઠાણુ=વાસ; મુકામ
તૂલ=અનાજના છોડ
સમીસાંજ=સંધ્યાકાળ

પાઠ ૬૧.

પૂછડીહલાવતો=ખુશ મતો
ફરી વળ્યા=વીંટળાયા
સરત=હારજીત
ખખેરી=ઝાટકી
હઠે=દૂર જાય; ખસે
લટકતી=લપડતી
લાળ=ચીકણું યુક
પંજ=પાંચ આંગળાં
જેટલો ભાગ
ગળડી=દોટ
ભરોસાદાર=વિશ્વાસુ
મમતાવાળું=માયાળું
તાબેદાર=હુકમમાં રહેનાર
પત કરતી=ત્રેખતી;
ગણકારતી
માન=આખર; હેત

પાઠ ૬૨.

સવાલ=પ્રશ્ન
ટટાર=સીધા
અણીપડતાં=અણીવાળા
દેખાવ=રોભા; ભરાવ
બરછટ=કરકરા
બગાસું ખાય છે=આળસ
દૂર કરે છે
ડાચું=જડણું
જોરાવર=જળવાન
નજો=ધુટણથી પાટલી
સુધીનો પગનો ભાગ
વિકરાળ=ડરામણું
છાતીવાળું=હિંમતવાન
હુમલો=ધસારો
કુકડી=ટાળી
બદામીઈ=બદામના રંગ
જેવું
શુરાશ પડતી=શુરાશ પર
પાદર=ગામના ઝાંપા
બહારની જગા
કાકિઆરી=ચીસ
પકકું=પહોંચેલું; પેક
ભમે=ભટકે; રવડે

બારો=શુચ્છો
 બોળ=શોધ; તપાસ
 હરાખ જેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં
 વાઢ=શેરડીનું ખેતર
 ખધાધ=હુચ્ચાધ
 પાઠ ૬૩.
 છુરકવા=ડોળા કાઢવા
 ખાતર=માટે; વાસ્તે
 પજવો=હેરાન કરો
 કાઠી=નાનો કાઠાર
 નુકસાન=અગાડ
 કીકી=આંખના ડોળાની
 વચ્ચેનો જોળ કાળો ભાગ
 મહેલાધથી=થોડી મહેનતે
 શોભા=દેખાવ
 માન=સમજ
 ખખર=ગળ્યું
 ઘોર=ધણું મિહામણું
 મ્યાન=તરવારનું ધર
 ચીફ=કાડું
 કરકરી=ખરખચડી
 છોલી=ફેતરાં કાઠી
 ઉપયોગીપણું=જરૂરીઆત
 સતાવશો=દુઃખ દેશો

મહેરમાની=દયા
 ગુણ્યુ=પાઠ
 કાસળ કાઢવું=જડ મૂળથી
 નાશ કરવો.
 પાઠ ૬૪.
 સિંહણુ=સિંહની આદ્ય
 અમયખ=નવાધ
 ધ્યાન=ચિત્ત
 અગ્નિ=દેવતા
 યાળ=કેશવાળી; ઘોડા કે
 સિંહની ડોકપરના વાળ
 ટેલણુ=હડસેલી શકાય તેવી
 ધુધવાટો=ધૂ ધૂ કરતો
 અવાજ
 ગર્જના=સિંહનું બરાડવુંતે
 ધ્રૂજતાં=કંપતાં
 ભયંકર=મિહામણા
 વાધણુ=વાધની માદ્ય
 જોસ=માંસ
 ચળકે=જળકે
 ભો=ખીક
 ઠેકાણું=નિયમ
 ચાખેલ=સ્વાદીઓ
 વસ્તી=વાસો; રહેઠાણુ

ચાકાં=ઝાધા
 દીપડો=વાધની જાતનું
 પ્રાણી
 આંતરે=ધેરે; કબજે કરે
 હેરાન=દુઃખી
 પાઠ ૬૫.
 ગોકળગાય=પરમેશ્વરની
 ગાય
 કરોડ=વાંસાની વચમાંનું
 ઉલું હાડકું
 દવાખાનું=ઘરિપતાલ
 હાડપિંજર=હાડકાનું
 ખોખું
 દિવાલ=મીંત; કરો
 ટાંગ્યું=સટકાવ્યું
 મિહામણું=ડરામણું
 ગરદન=ખોચી
 પાંસળી=પાસા પરની
 હાડકી
 ખેડોળ=કદરૂપુ
 ભરાકે=ભરેલું
 ખેશકે=નડકી; ખચીત
 કૌવત=જેર; બળ
 અવયવો=ભાગો

ખોપરી=મગજનો દાખડો

મગજ=ખોપરી માંહેનો

નરમ ભાગ

ફેફસાં=દમ ભરવાની

કોથળી

હૃદય=લોહીની ટાંકી

આપો=કુલાની પાસેનો

જાંઘનો ભાગ

પુકડો=દમ ભરવાની

કોથળી

સંરક્ષણ=સાચવવું તે

રેસા=તાર; તાંતણા

અંકડાય=સંકોચાય

ગેટલો બાજે છે=એક

ઠેકાણે એકઠો થાય છે.

સવાલ ૧) માંસપેક્ષી

શેની બને છે? સ. ૨)

હાડકાંની જરૂર શા માટે

છે? સ. ૩) લોચામાં

કયો ગુણ છે કે જેથી

તે લાંબા ટુંકા થઈ શકે

છે? સ. ૪) શરીરમાં

કેટલાં હાડકાં છે?

પાઠ ૬૬.

કુદરતી=માણસનું કરેલું

નહિ તે; ધમરનું

બનાવેલું તે

ઢાંચું=કવર; પડ

ચામડી=ત્વચા

સુંવાળી=લીસી

ઢીમું=ઢીમણું

રક્ષણ=સંભાળ; બચાવ

ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ

ઉપસી=ઉંચી આવી

પડ=પોપડો

ખરી પડે=જતી રહે;

નીકળી જાય

રૂઝાતા જાય=રૂઝ આવતી

દરદ=દુઃખ [જાય

નિશાની=એધાણી

લઈ=જખરી

આળુ=જરા અડકયાથી

પણ દુખાય તેવું

ભોકે=ધોંચે; ધાલે

ખાલ=ચામડી; ત્વચા

અડકે=છેડે

ખમાવું=સહન થવું

ઓસીકું=નાનો ટુકડો

દાખલો=ઉદાહરણ

ખોળાઉ=ઉપલું પડ

હેલું=નીચેનું

ગલેફ=ઓસીકા કે ઓઢ-

ડાંને ચઢાવેલા પડ

સૂક્ષ્મદર્શક=નાની ચીજને

મોટી દેખાડનાર

અસંખ્ય=અગણિત;

ધણજ

રેખા=કાપા

ગરમ=હુંકાળું

ગેડો=ગેડીનો નર

સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણ

કયું? સ. ૨) ચામડીનો

ઉપયોગ કહો. સ. ૩)

ચામડીમાં કેટલાં પડ છે?

સ. ૪)એ પડનો ઉપયોગ

સમજાવો. સ. ૫) કઈ

જગાની ચામડી જાડી

હોય છે? સ. ૬) એક

દાખલો આપી ચામડીની

રચના સમજાવો. સ. ૭)

જેના શરીર પર વાળ

વધારે હોય તેની ચામડી
કેવી હોય છે ?

પાઠ ૬૭.

સુરત=સપી નદીને ડાબે
કાંઠે સહેર છે.

ટકોરો=આંગળી વાળી
નખથી ઠાકું તે

તળાઉ=નીચેનો ભાગ

ખાસું=મગનું; સારું

કમાવેલું=પકવેલું

તરડે=તરડ પડે; ચીરો
પડે; ફાટે

ટકે=નબે; ચાલે

પહેર્યા=ધાત્યા

ખીઠકડર; બો

ચમારવાડો=જ્યાં ચમાર

લોકો રહેતા હોય તે જગ્યા

કાથળી=થેલી

વાસ ભારતી=ગંધાતી

ઠરાયું=ઉભું રહેવાયું

ટાંગી=ઘટકાવી

રાંપી=ચામડું સાફ કરવાનું

મોચીનું ઓળર

જીન=ઘોડાની પીઠ પર

નાખવાની ચામડાની ગાદી

કુમળું=નરમ

મશક=પાણી ભરવાનો

ચામડાનો કાથળો

સ. ૧) ચામડામાં કંચો

ગુથું છે કે જીથી પાણી

અંદરથી બહાર નીકળી

જતું નથી ? સ. ૨)

જોડા પહેરવાથી શો

લાભ ? સ. ૩) ચામડાને

કેળવવાની રીત કહો.

સ. ૪) ચામડાની કંઈ

કંઈ ચીજો થાય છે ?

પાઠ ૬૮.

જિન=ઘેટાના વાળ

ઢોરઢાંકર=મળદ, ઘોડા

વગેરે

ઝોઢો=મળદને ઝોઢાડવા

માટે સીવેલું કપડું

ગરમાવો=ઢૂંક; ગરમી

ઉતર્યા=પુરા થયા; ગયા

ગાંસડી=પોટલી

કાતવું=જાંખા દોરા કાઢવા

ઉઠવેઠ=કડાકુટ; માથાકુટ

વાંકડી બા=ગુંચળીઆ

ભરાઉ=પાસે પાસે

ટકાઉ=મજબુત

સામ્રાવી=સંભાળી

દુઆ=જીલ્લા જીલ્લાં

વારકુટ=જોકીટ; એક

જાતનું બાંધ વગરનું

બદન

ઝબ્બો=પગની પાની

સુધીનો ડગલો; જમો

કબજા=બાંધ વગરનું બદન

સ. ૧) ઘેટાને ટાઢ કેમ

વાતી નથી ? સ. ૨)

ભરવાડ કયારે જિન કાત-

રી લે છે ? ૩) જિનનો

ઉપયોગ કહો. સ. ૪)

જિનના કપડાંથી ટાઢ કેમ

વાતી નથી ? જ. ૪)

શરીરમાંથી ગરમી નીક-

ળી જવા પામતી નથી.

પાઠ ૬૯.

ચોધડીએ=વખતે
 આંગણું=માથા આગ-
 ની જગા
 એક=ભોંયતળીઆની
 ઉચ્ચાઈ
 ખાસ=જાણી જોઈને
 તળીક=નીચેનો ભાગ
 બેજ=શરદી
 કુંભી=ધરના ઉભા આડા
 લાકડા ખેસાડવા માટેની
 ખેસણી
 સાગ=જામડાની એક જાત
 છોલાણું=છો દેવડાવવી ને
 ખરસાળ=ધરમાં ખેસતાં
 પડેલો ખંડ આવે છે તે
 ઓસરી=ઓટલી
 દેરાસર=દેવને રાખવાનું
 ઠેકાણું
 પૂજ=સેવા
 રસોડું=રાંધણી; રાંધ-
 વાનો ઓરડો
 ખણિઆર=પાણીના ખેડાં
 તથા ગોળી મૂકવાનીજગો

કાઠાર=અનાજ ભરી
 મૂકવા માટે લાકડાનો
 કે કાદવનો અનાવેજાધાર
 ધુમાડીક=ધુમાડો નીક-
 નવા માટે બાંધેલું તે
 ઘેરાધ=ભરાધ
 વેદના પગલાં ચતા નથી=
 રોગ આવતો નથી
 જળજ=સંડામ
 વાડો=ધરની પાછળની
 ખુદ્દી જમીન
 ક્યારો=ચોરસ ખાડો
 છોડી=ધરની પછાડીના
 નેવાં પડવાનો ભાગ
 સીડી=નીસરણી
 દિવાનખાનું=ખેસવા ઉ-
 ઠવાનો મુખ્ય ઓરડો
 ખુખીથી=સફાઈથી
 વેલ=વેલા
 ખીંટી=ખુટી
 તાકા=મોટા ગોખલા
 મોભ=છાપરાની વચ-
 માંનું આડું લાકડું

સાકટી=વળી
 પકવાસા=છાપરાના સા-
 કટા સાથે જડેલી
 પાટીઆની ચીપો
 કામડું=વાંસની એ ફાડ-
 માંની એક ફાડ
 સરડાવવું=છાપરા ઉપર
 કામડાં બંધાવવાં
 છત=છજ
 નરદમ=તદન; એકલી
 ઝરખે=ગોખ; અટારી
 ખેસક=નકકી
 સવડવાળું=સગવડ ભરેલું
 વગવાળું

પાઠ ૭૦.

ઓછાથો=ઓળો; પડછાથો
 છાયાચંત્ર=ઓળાપરથી
 વખત જણવાનું ચંત્ર
 સાધન=સાહિત્ય
 મદારી=ખેલ કરનાર
 સ.૧) અસલના વખ-
 તમાં ધડિઆળ હતા?
 અસલના લોકો વખત
 શા ઉપરથી જણતા?

પાઠ ૭૧.

ધડિઆળ=વખત જાણુ-

વાનું યત્ર

અંદો=ધડિઆળમાં આં-

કા માંડેલા ગોળ ભાગ

પમથીઉ=નાની ઓટલી

I=એક.

II=બે

III=ત્રણ

IV=ચાર (૫-૧)

V=પાંચ

VI=છ (૫+૧)

VII=સાત (૫+૨)

VIII=આઠ (૫+૩)

IX=નવ (દસ-એક)

X=દશ

XI=અગિઆર (દશ+

એક)

XII=બાર (દશ+બે)

કુંડાળું=ગોળ ચક્રકુંડ

મિનિટ=અઢી પળ; સાઠ

સેકન્ડ

અંતરે=છેડે

કમાન=પોલાદની પટ્ટી કે

તારનું ગુંછળું

સામટા=બેગા

મધરાત=ચંચલી રાત

ઝડપ=ઉતાવળ

કુંચી=ચાવી

સ. ૧) ધડિઆળમાં

કેટલા કાંટા હોય છે ?

સ. ૨) બને કાંટા સરખા

હોય છે ? સ. ૩) નાના

તથા મોટા કાંટાથી શું

જણાય છે ? સ. ૪)

ધડિઆળ જેતાં શીખ-

વાને માટે પહેલું શું

ઓળખવું જોઈએ ? સ.

૫) ચંદ્ર પર કેટલે સુધી

આંકડા માંડેલા છે ?

સ. ૬) નાનો કાંટો આઠ

પર હોય ત્યારે મોટો

કાંટો કયા આંકડા પર

હોય છે ?

પાઠ ૭૨.

પડીકું=ખડેલ

સમતોલ=સરખું વજન

ત્રાજવું=તોલવાનું સાધન

તોળવા=જેખવા

દાંડી=ત્રાજવા બાંધે

તે લાકડી

ચીચવો=એક ઉભા લાક-

ડા પર બીજા આડા

લાકડાની વચમાં સોલ

ધાલી બે છેડે બેસ-

વાની રમત

મધ્ય=વચલા

સેજસાજ=જરા

છેતરો=કુચો

પદ્ધતું=છાપકું

પાધરો=સીધો

તોલ=વજન

સમ=સરખી

યુક્તિ=તદબીર

સ. ૧) આપણને માલ

ઓછો ન મળે તે માટે

ત્રાજવાની બાબતમાં શી

તપાસ રાખવી ?

પાઠવાર અધરા શબ્દો.

(પાઠ ૧) વાર્તા, પદાથપાઠો, ચિત્રો, હોશિયારી પુસ્તકો, ભનસ્પતિઓનું, (પાઠ ૨) લિપિમાં, ગ્રાહ્યણી, પંડિતો, અબજી, માત્રા, અનુસ્વાર, વિસર્ગ. (પાઠ ૩) ટર્ક, કળિગુગ, ઉતર્યો, સુદ્ધિ, હિંડાડે, ખર્ચુપાન, આવકનો, જાત્રાએ, ખિચાર, અકકલનો. (પાઠ ૪) ધણીધણિઆણી, ઇશ્વરભક્તિ, ઇશ્વરકૃપા, ચૌદશ, સ્વભાવ, સ્ત્રીઓને, અધ્યાસ, ઇચ્છે, સોંપ્યો, ખસ્યો, શુદ્ધિમાં, આશ્ચર્ય. (પાઠ ૫) લગ્ન, પ્રીત, ખવાડયું, આશિષ, ખૂંચેલો. (પાઠ ૬) ઇન્સાફ, વિજયનગર, પૈસાદાર, સત્તર, ખરીદા, મિલકત, વર્તીશું. (પાઠ ૭) પરમેશ્વર, પૈસો, અટકાવ્યો, વિશ્વપતિ, જગકર્તા, ભૂલ્યો. (પાઠ ૮) ઇશ્વરસ્તુતિ, વિશ્વસ્વામી, સ્તુતિ, પ્રાર્થના, ભક્તિ, નિવારો. (પાઠ ૯) સિંહ, અત્યારે, ગર્વ. (પાઠ ૧૦) પ્રમાણિક, કિંમત, ગર્વ, આચર, બન્ય. (પાઠ ૧૧) ખાપ્તો, તૂટી, દ્રવ્ય, ભેળયું, છુંકું, તાકયું. (પાઠ ૧૨) સુધિઠિર, અબ્જુન, કોધ, વર્તણુકથી, દુર્યોધનથી, દ્રૌપદી, ચિત્રગુપ્તે, ગર્વ, અંતઃકરણ, ગુસ્સો. (પાઠ ૧૩) ડહોળા, ન્યાયાધીશ, પ્રીતિ, ચર્ચા. (પાઠ ૧૪) ગૃહસ્થ, નિસાસો, કઠાપિ. (પાઠ ૧૫) મહોદ્ધામાં, મશ્કરી, આમહ, સ્વાદે. (પાઠ ૧૬) રિવાજ, વર્તમાનપત્ર, ઉત્તર, લક્ષ્મી, પત્થર, કુંપડાં, ભટકતી, વિદ્યાર્થી. (પાઠ ૧૭) રિવાજ, વર્તમાનપત્ર, ઉત્તર, લક્ષ્મી, પત્થર, કુંપડાં, ભટકતી, વિદ્યાર્થી. (પાઠ ૧૮) સ્વસ્થ, ચોંટાડયાં, ઇન્દ્રિય, સ્થિતિ, ઠાકતર, પ્રસંગ, અકસ્માત, ધ્યાન, છિદ્રો, નાહ્યા,

અટકયું. (પાઠ ૧૯) વિદ્વાન, પ્રમાણિક, નિર્દોષ. (પાઠ ૨૦) દિલ્હી, પ્રખ્યાત, પરાક્રમી, વિદ્વાનો, વિષયો, નિશ્ચય. (પાઠ ૨૧) મન્દર, ફાટ્યો, યુક્તથી, ગર્વથી, અભિમાની, નમ્ર. (પાઠ ૨૨) પત્રવહેવાર, સ્થાપન, ઓફિસ, ટિકિટ, પરાભાગ્યમાં, પ્રતાપ, તીર્થરૂપ, ચિરંજીવી, રાજેશ્રી, પ્રિયભાઈ, સૌભાગ્યવતી, ગંગાસ્વરૂપ, હુંકું, પત્નો, જિલ્લો. (પાઠ ૨૨) દોડાવ્યો, અદ્ધાહ, વિનંતી, આશ્ચર્ય, ભિખારી, સ્થિતિ, ભેટયો, ઈર્ષાખાર, દશનિકાલ. (પાઠ ૨૪) વાર્દવવાદ, તુર્ત, પ્રાણી, પ્યારં, ફૂર, સ્વારી, શ્રેષ્ઠ, ન્યાય, નિર્દોષી, વ્યાપાર, અથડાય. (પાઠ ૨૫) ધકકો, ફોડાવ્યો, ફુટયો, દોષ, સફળુણી. (પાઠ ૨૬) પ્રદર્શન, ગૂંથે, તલ્લીન, વિષય, સંખ્યામાં, નૌતમલાલ, વિભાવતમાં. (પાઠ ૨૭) કિલ્લો, અગત્ય, પુઝળ, વિના, સંગ્રહ. (પાઠ ૨૮) પિત્તળના, ચળકાર, પ્યાલા, કાંઠામારા, વળેલો, તરસ્યા, વિસામો, ધર્માદા, ચોકખું. (પાઠ ૨૯) શેખરજી, તર્કપ્રસાદ, ગુરુની, વળગ્યો, તક, વિદ્વાનો, ઉપાડયો, ધુણાવ્યું, ભાંગ્યો, ઉધમે, ચેતવ્યો. (પાઠ ૩૦) મુકાવ્યો, દોડ્યો, ગાથું, ઉડાડ, પ્રયાસ. (પાઠ ૩૧) મળસકે, તરુવર, વનસ્પતિ, જળધારે, પોદે, સતોષ, વિપત્તિઓ, ચિંતવ્યા. (પાઠ ૩૨) પ્રકારની, ઈચ્છતા, હાલેલી, હુકકો. (પાઠ ૩૩) પિડાય, ગંદું, મકવાડ, જાતુઓ, ખુલ્લોખાચરે, પાથરણ, ધાસ, બિછાનાં, દોળાય, અડીકડી, દુર્ગં. (પાઠ ૪૪) ફેંકેલી, રાત્રુન, અયોધ્યામાં, ફોશલ્યા, સુમિત્રા, લકુમણ, પ્રાણથી, વૃદ્ધ, સ્વભાવવાળી, પ્રીતિ, ઉપાપશે, ચાદ, ધિક્કાર. (પાઠ ૩૫) દોલ, ઝખકાર.

સ્થિર, ચમત્કારવાળા. (પાઠ ૩૬) ઓખ, શ્યામ, મહિમાય,
 જૂલો, કોકિલા, મુગંધ, ચિત્ત, આમ્ર, પ્રફુલ્લ. (પાઠ ૩૭)
 વસાવળું, હાપાણ, (પાઠ ૩૮) પ્રદલાન, કસ્તૂરો, પુરુષોના,
 પુતળાં, ઓળંગી, ખડેર, દોચ, દહેરં, મુશકેલ, ટિવાસો,
 વાયવ્ય, ઔરંગા, પ્રવાહ, ઉતર્યો, પાટીઉં, આકૃતિ, ગોઠવ્યા.
 (પાઠ ૩૯) દેવસ્થાન, પર્વત, કાઠિઆવાડમાં, શેત્રુંજો, તળેટી,
 તૂટીને, દુકડાની, શિખર, પાસિતલા, દેવકીઉનાઈ, લસુદ્રા,
 પીંગળેસો, ઠંકું, ભિંજાય, તૂટી. (પાઠ ૪૦) જન્મ, બન્ધું,
 ગમ્મત, પૃથ્વી. શક્તિ, નિચાણ, સમુદ્ર, પશ્ચિમે, મરિતા,
 નિર્મળ, ચિત્રવિચિત્ર, કિનારે, પિછાણીએ. (પાઠ ૪૧) શાફ્તોહ-
 મંદ, ભુરં. તાણી, કોડીઓ, વીણવા. (પાઠ ૪૨) ભૂશિર,
 ભૂગોળવિદ્યા, ટડેલ, નિશાન, અથડાય, પુષ્કળ, ક્રિયા, દ્વીપકંટપ,
 હંમેશાં, સામુદ્રધુની. (પાઠ ૪૩) ઇચ્છું છું. ત્રણેક, ભટ્ટીમાંથી,
 સળગાવેલા, પૈંડાની, રેડયું, સજ્જડ, ચોંટી, લોદા, ઢંડગડમાં,
 ગોદડાંના, ખોળીઆં, ઝાંપે. (પાઠ ૪૪) છુટી, ગિલ્લીદંડા,
 કિલ્લો, ઓફિસ, છંદાય છે, રાત્રે, વરાળયંત્રથી, મીણબત્તી,
 (પાઠ ૪૫) દુન્ડ, ખૂટતા, સખતી, લપેટી, તિજોરર, કાથળી,
 દાક્તર (પાઠ ૪૬) કલેક્ટર, ઇન્સ્પેક્ટર, મુન્સફ, ચોર્યાસી,
 કમિશનર, અધિકારી, અગત્યના, ઓછાવતો, ડેપુટી, બોર્ડ,
 સંમતિ, સિવિલસર્જન. (પાઠ ૪૭) શાંતિલાલ, પરીક્ષા, કાંઠા,
 હથિયાર, કન્યાશાળા, નિગાશ, નામ્યા. (પાઠ ૪૮) શીખવ્યું,
 ફૂટનાં, થીજતે, સૂર્યનાં, ફિરજો, પૃથ્વી, ઝાકળ, પહોંચ્યાં,
 (પાઠ ૪૯) ફંકીએ, ગતિમાં, ઠાંકું છું, ઠાલવી. (પાઠ ૫૦)

અગ્રેણ, ગોવિંદ, મિઠાઈ, મોળી, બોળું છું, બેસ્વાદ, સ્વચ્છ,
 બાઝી, મુરકેલ. (પાઠ ૫૧) વિસ્મય, ખ્યાલુ, હુલાવ્યું, હેઠળ,
 સળગાવ્યો, લિલાશ, પદ્મથે, ચૂંટી, ઝાળ, ધરુ. (પાઠ ૫૨)
 ગાઠવ્યાં, અફાળી, વાંકીચુકી, ગુરુણ, ખડકમાંથી, કુંમર,
 (પાઠ ૫૩) સ્ફૂ, મિત્ર, દીપ્ત્યું, અટ્ટ્યા, વળ્યા, ચપટો, તાળાં,
 કઠેરા, દિવાલની, ખીંટીઓ, ઘાડઆળ, ચરપુ, નક્કર, સિવાય.
 (પાઠ ૫૪) ઇદ્રિયો, ઉત્પન્ન, પાંડાં, ફૂલ, ચોંટીને, ટટાર,
 અગત્યનું, છિદ્રો, ચૂસે, શોષી, ખ્યાલ, મોઠાં (પાઠ ૫૫)
 દાહતા, પિળાશ, ઢીંગલીઓ, ચોંટાડવાને, હિંદુ, નિતારી,
 હોળી, (પાઠ ૫૬) પુષ્ટિકારક, કુંડી, ઉંખીમાં, હુમસો, અડક,
 જુલું, ગુંદીને, પલાળીને, ફેણા. (પાઠ ૫૭) દોડ્યા, સાંકડું,
 શોષી, ચિરાએલાં, અગધીઆનાં, ફૂણુલાલ. (પાઠ ૫૮)
 અવસ્થા, ભટક્યા, સુંઠ, ખૂબસુરત, વૈતરી, ઇડાં, કીડિઆરામાંથી,
 નિરાંત. (પાઠ ૫૯) ભાણું, ઉતર્યો, ચાલ્યો, પાણી, ખાઉંધરાં,
 કોહેલું. (પાઠ ૬૦) ગુચ્છાવાળી, કુંપળો, રાક્ષી, સુંવાળી,
 ઓચીંતી, કહ્લામાં. (પાઠ ૬૧) ગખડી, અક્કલવાળું. (પાઠ ૬૨)
 શિઆળ, શ્રીધર. (પાઠ ૬૩) તાડયું, તળીઆ. (પાઠ ૬૪)
 અગ્નિ, ગર્જના, ધ્રુવતાં, ચોંટ્યું, ઠેલણગાડી, ભૂખ્યો, વસ્તી,
 પાંજર. (પાઠ ૬૫) ગણ્યાં, હાડપિંજર, ટાગ્યું, બિહામજી,
 કૌવટ, ફુકકો, માંસપેશી, રેસાની, સંકડાય. (પાઠ ૬૬) સ્પર્શ-
 કર્શક, ઘાઝીએ, રૂઆતો, લઈ, ભોંકે, હેઠલું, અસખ્ય, ઋતુમાં.
 (પાઠ ૬૭) ઠરાવ્યું, કુક્કર. (પાઠ ૬૮) વાસ્કુટ, ઝખ્ખા, ઊંઠવેઠ.
 (પાઠ ૬૯) ઘોલાણું, પાણિઆર, તુળસીક્યારો, ઊંડી,

ચીતરાવ્યાં, સરડાવ્યું, અભ્યાસ, અરખામાં (પાઠ ૯૦) ઘડિઆળ, મિનિટ, ચક્કર, કલંકાલ, (પાઠ ૭૧) અમ્ડાવીસ, અચડાય, અગ્રેજીમાં (પાઠ ૯૨) ત્રાજવું, કાટલું, તોળું, બાંધું, બેખું, અકિતઓ, આજુવતુ, મૂક્યું.

કડાંની ફિલ.

કડાં લોહાના સળીઆનાં બનાવેલાં હોય છે. અને તેનો વ્યાસ એક મિલ્સ જેટલો હોય છે; અને તેની જડાઇનો પરીઘ બે ઇંચનો હોય છે; તે રાતા, વાદળી વગેરે તરેહના પાકા રંગથી રંગેલાં હોય છે; સૂચના—૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડાં હાથ સાથે લટકતાં રખાવવાં. ૨) છેલ્લી રમત બારે કડાં જમીન પર મુકાવી દેવાવવાં. મૂકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી. ૩) કડાં મુઠ્ઠીમાં જેરથી ઘામીને પકડવાં, અંગુઠો ટેકણમાં કડાઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવાં સુગમ પડશે. તૈયાર—કડાં લેવા તત્પર થવું. ચાલો—બે કડાં બે હાથમાં લઇ હાથ નીચે લટકતા રાખવા. રમત ૧—૧) બે હાથ ઉંચા. ૨) બેઉ હાથ નીચાં લટકતા. રમત ૨)—૧) બેઉ હાથ સીધા લાંબા ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ સાંભાસામી) ૨) બેઉ હાથ પીઠગમ પાંછળ બેચી કડાં છાતી આગળ રાખવાં. રમત ૩)—બે કડાં એકઠાં કરી વચ્ચેથી બેઉ હાથે સાંભાસામા પકડવાં. ૧) ઘુટણમાંથી પગવાળી પગના આંગળાપર વજન રાખી બેસવું. એકી ઉંચી રાખવી. (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) ૨) હભા થવું ને કડાં માથા ઉપર ધરી રાખવાં (હભા ચતી વખતે એકી જમીનપર ઠોકવી બેઠાઓ.) રમત ૪)—કડાં છુટા કરી એક એક હાથે પકડવા. ૧) જમણા હાથે જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લખાવવા.

(ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૫) — ૧) જમણો હાથ સામે લાંબો કરવો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૬) — ૧) જમણો હાથ ઉંચો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૭) — ૧) ખેડ હાથ ઉંચો (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) ૨) ખેડ કડાં પગના આંગળા (પગ છુટણુમાથી સીધાં રાખવા) રમત ૮) — ખેડ હાથ ઉંચો (મુઠ્ઠીઓ સામ સામે) ૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લધ ફેરવીને ઉંચો રાખવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૯) — ૧) ખેડ હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામાસામી) ૨) ખેડ હાથ પાછળ લાંબા. રમત ૧૦) — ૧) ખેડ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) ખેડ હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાવવા.

આનાની ધાત.

૪ - ર. ૦	૫૨ - ર. ૩	૪૦૦ - ર. ૨૫)
૮ - ર. ૦	૫૬ - ર. ૩	૮૦૦ - ર. ૫૦)
૧૨ - ર. ૦	૬૦ - ૩	૧૦ - ર. ૦ =
૧૬ - ર. ૧)	૬૪ - ર. ૪)	૨૦ - ર. ૧
૨૦ - ર. ૧	૬૮ - ર. ૪	૩૦ - ર. ૧
૨૪ - ર. ૧	૭૨ - ર. ૪	૪૦ - ર. ૨
૨૮ - ર. ૧	૭૬ - ર. ૪	૫૦ - ર. ૩)=
૩૨ - ર. ૨)	૮૦ - ર. ૫)	૬૦ - ર. ૩
૩૬ - ર. ૨	૮૪ - ર. ૫	૭૦ - ર. ૪ =
૪૦ - ર. ૨	૮૮ - ર. ૫	૮૦ - ર. ૫)
૪૪ - ર. ૨	૯૨ - ર. ૫	૯૦ - ર. ૫ =
૪૮ - ર. ૩)	૯૬ - ર. ૬)	૧૦૦ - ર. ૬
	૧૦૦ - ર. ૬	૧૦૦૦ - ર. ૬૨

૧૬ - રૂ. ૧)	૧૨૮ - રૂ. ૮)	૨૪૦ - રૂ. ૧૫)
૩૨ - રૂ. ૨)	૧૪૪ - રૂ. ૯)	૨૫૬ - રૂ. ૧૬)
૪૮ - રૂ. ૩)	૧૬૦ - રૂ. ૧૦)	૨૭૨ - રૂ. ૧૭)
૬૪ - રૂ. ૪)	૧૭૬ - રૂ. ૧૧)	૨૮૮ - રૂ. ૧૮)
૮૦ - રૂ. ૫)	૧૯૨ - રૂ. ૧૧)	૩૦૪ - રૂ. ૧૯)
૯૬ - રૂ. ૬)	૨૦૮ - રૂ. ૧૩)	૩૨૦ - રૂ. ૨૦)
૧૧૨ - રૂ. ૭)	૨૨૪ - રૂ. ૧૪)	

રૂપીઆભારની ધાત.

	શેર	અધેળ	રૂ.	ભાર	શેર	અધેળ
૧૧ રૂ. ભા.	૦)૦	૦	૨૧૧	„	૦ ૦	૮
૨	„ ૦)-	૧	૨૨	„	૦ -	૯
૩	„ ૦)-	૧	૨૩	„	૦ -	૯
૫	„ ૦)=	૨	૨૫	„	૦ =	૧૦
૬૧	„ ૦)=	૨	૨૬૧	„	૦ =	૧૦
૭	„ ૦)=	૩	૨૭	„	૦ =	૧૧
૮	„ ૦)=	૩	૨૮	„	૦ =	૧૧
૧૦	„ ૫)શેર અથવા	૪	૩૦	„	૦	૧૨
૧૧૧	„ ૦ ૦	૪	૩૧૧	„	૦ ૦	૧૨
૧૨	„ ૦ -	૫	૩૨	„	૦ -	૧૩
૧૩	„ ૦ -	૫	૩૩	„	૦ ~	૧૩
૧૫	„ ૦ =	૬	૩૫	„	૦ =	૧૪
૧૬૧	„ ૦ =	૬	૩૬૧	„	૦ =	૧૪
૧૭	„ ૦ =	૭	૩૭	„	૦ =	૧૫
૧૮	„ ૦ =	૭	૩૮	„	૦ =	૧૫
૨૦	„ ૦	૮	૪૦	„	૧)	૧૬

સમાપ્ત.

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. કૃત.

બ્રિટિશ ત્રિવેદિવાચનમાળાના અર્થો.

પુસ્તક ૧ લાના ૦-૪-૦	પુસ્તક ૫ માના ૦-૮-૦
પુસ્તક ૨ બના ૦-૫-૦	પુસ્તક ૬ ઠૂના ૦-૬-૦
પુસ્તક ૩ બના ૦-૬-૦	પુસ્તક ૭ માના ૦-૧૦-૦
પુસ્તક ૪ થાના ૦-૭-૦	

—: વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુકસોના અર્થો :—

બાળવર્ગની નોટ ૦-૨-૦	છઠ્ઠીના અર્થ ૦-૬-૦
પહેલીના અર્થ ૦-૨-૬	સાતમીના અર્થ ૦-૧૦-૦
બીજીના અર્થ ૦-૪-૦	કન્યા ૧લીના અર્થ ૦-૪-૦
ચોથીના અર્થ ૦-૭-૬	કન્યા ૨જીના અર્થ ૦-૫-૦
પાંચમીના અર્થ ૦-૮-૦	કન્યા ૩જીના અર્થ ૦-૭-૦

“ ડિક્ટેશન શિક્ષક ”

બાળપોથીનો ૦-૨-૦	ત્રીજીનો ૦-૩-૦
પહેલીનો ૦-૨-૬	ચોથીનો ૦-૪-૦
બીજીનો ૦-૩-૦	પાંચમીનો ૦-૪-૦

ફરેક ધોરણના “બુખગણિત શિક્ષક” તૈયાર છે

ગુજરાતની સાં ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૩ આના.

સુરત જિલ્લાનો ભૂગોળ શિક્ષક ૩ આના.

છગનલાલ મેતીરામ શાહ. ગાંધી સુરત.

સુરત જિલ્લાનો નકશો પાંચ આના.

